

Apéndice II

Post Beatam ac Salutiferam. Passio sanctissimi Dionysii

Hilduini Sandionysiani Abbatem Prolegomena ³⁰

I. Epistola piissimi Augusti domini Ludovici, ad Hilduinum venerabilem abbatem monasterii sanctissimorum martyrum Dionysii sociorumque eius, de colligendis in corpus unius textus his quae in Graecorum historiis ex pretiosissimi martyris Dionysii notitia passim scripta repererat

In nomine Domini Dei et Salvatoris nostri Iesu Christi, Ludovicus, divina repropitiante clementia, imperator Augustus, Hilduino, etc.

II. Rescriptum Hilduini abbatis ad serenissimum imperatorem, dominum Ludovicum. Unde et qualiter sumpta sunt ea quae in corpus unius textus, secundum iussionem ipsius, redegerat ex Graecorum et Latinorum historiis, de notitia excellentissimi martyris Dionysii

Domino benignitate admirabili et auctoritatis reverentia honorabili, Ludovico Pio semper Augusto, Hilduinus humilis Christi famulus, et domini mei Dionysii pretiosi, ac sociorum ejus matricularius, vestraeque imperiali dominationi in omnibus devotissimus, praesentem in Christo prosperitatem atque aeternae felicitatis benedictionem optat et gloriam.

I. Exsultavit cor meum in Domino, et exaltatum est cornu meum in Deo meo. Dilatum est os meum, et gaudebunt labia mea, ut annuntiem praeconia domini mei gloriosissimi martyris Dionysii, ab eximio imperatore domino meo jussus, quae reticere non poteram, etiamsi a quoquam fuissem forte prohibitus, et revera magna mihi est ratio gratulandi, quoniam cumulatus mihi effectum desiderii mei praestare voluit divina dignatio, ut mentis meae conceptum ei placere cognoscerem, cum quod agere spontanee disponebat mea humilitas, in agendo data manu auctoritatis, cooperaretur vestra Deo placens sublimitas. Qua de re bonorum operum et spiritualium omnium studiorum illum auctorem esse non dubium est, qui quorum incitat mentes, quo sibi placet ingenio adjuvat actiones. Sed et in hoc valde exsultat spiritus meus in Deo salutari meo, quoniam Christianissimus animus vester sic evidentissime erga se divinae bonitatis beneficia, et sanctorum cognoscit solatia, et tam promptissime se accensum ostendit circa auctoris et reparatoris sui, seu specialium suffragatorum suorum, venerationem atque obsequium. Non enim sic ab intimis pia anima vestra divina confiteretur vera et justa judicia, nisi se ipsam sancto illuminatam cognosceret spiritu: nec ita devotissime amici Dei bene gesta et dicta, maxime sagacitatis vestrae prudentia perquireret, nisi summum bonum, a quo et per quem omnia sunt bona, diligeret. Cujus amore religiosa devotio vestra accensa esse dignoscitur, ut Christi militum gloriosos

30 El texto se tomó de (Hilduini Sandionysiani, 1844).

triumphos inquireret. Quos cum noverit, per eorum adiutorium robustius contra vitia vitiorumque auctores pugnabit: quatenus martyrum exempla sectando, qui viriliter certavere et fideliter satis vicere, ad palmam, qua illi munerati sunt, et ipse pertingat. Huc accedit ad voti et sollicitudinis vestrae incitamentum, quia Esdras sanctae Scripturae reparator, magnum remunerationis donum exinde apud Deum promeruit, et laudabile sibi nomen apud homines acquisivit.

II. Quocirca et vestrae sedulitatis instantia, cum pro magna antiquitate hujus sanctissimi patris nostri, quantum ad generationem terrenam, et conversionem seu obitum attinet, mira sanctitate et miraculorum prodigiis, orbi pene cuncto innotuit: notitia ipsius paucis nostrorum cognita, plurimis adhuc manens incognita, cum per vestrum studium patuerit, et meritum, ut melius ipsi scitis, grande vobis conciliabit, et memoriale perpetuum acquiretis. Faciat autem Dominus, ut et nos idonei cooperatores inveniamur, ad bonae voluntatis vestrae perfectionem, qui tanto sine aliqua haesitatione vestris jussionibus obedimus, quanto illa rogatis seduli exactores, quae exhibemus voluntarii exsecutores.

Idcirco quia reperta quaeque, tam in Graecis quam in Latinis codicibus, ex domino et patro nostro Dionysio, quae hactenus minus cognovimus, vobis ocius in unum collecta mittere poscitis, et incongruum ducimus, auctoritatis vestrae pio desiderio differri, quod ex debito servitute nostram constat debere largiri, quantum connivet brevitatis temporis, quidquid ori suggesterit memoria citae recordationis, favente Domino, velociter scribentium commitemus notariorum articulis: deprecantes vestram humiliter sapientiam, ne in his, quae reverentia et amore sanctissimi martyris, et propter jussionis vestrae obedientiam scribenda aggredimur, verborum pompositatem, aut dictationis leporem, sed purissimae veritatis, sicut ab antiquorum dictis, sumpsimus, quaerere studeatis sinceritatem: nosque reprehendere de casuum, praepositionum atque conjunctionum virtute, seu litterarum in subsequentes immutatione, vel punctorum secundum artem grammaticam positione, nolite: quia non id studendum, sed nostrae deservitionis obsequium, ac commendationis vestrae officium, accelerandum suscepimus: maxime cum haec, quae ab aliena lingua expressimus, in tenoris serie, sicut de praelo sunt eliquata, texemus: quae licet in interpretatione non redoleant supparem sermonis odorem, sapidum tamen referunt veritatis et intellectus sui saporem. Ordinem igitur historiae, sicut vestra jussit dominatio, in unum congestum, et singulatim postea plenitudinem ejus discretam, cunctis legentibus atque audientibus pandemus. Nam divina erit inspirationis et executionis, id quod desideramus fideli animo propalare, verum atque probabile demonstrare. Ex quo nos laborandum non magnopere aestimamus, quia quid tenendum de hoc sanctissimo martyre Christi sit, quid credendum, notae et probatissimae personae veracibus dictis declarant.

III. Genere si quidem eum nobilissimum, et philosophiae magisterio insignem apud Athenas claruisse, et aliarum historiarum, et Actuum apostolorum testimonio, saecula prisca seu instantia cognoverunt: maxime autem ex historia Aristarchi Graechorum cronographi, qui in epistola ad Onesiphorum primicerium, de Athenae civitatis, et gestis ibidem apostolorum temporibus scribens, ortum prosapiae, et doctrinam ejus, atque conversationis ordinem, sive aetatis tempus, nec non et ordinationem ipsius, ac praedicationem, subrogationem etiam episcopi loco suo, et adventum illius Romam, ordinabiliter narrat. Quam epistolam vestrae dominationi dirigimus, et quisque studiosus apud nos praevaleret invenire. Curiosus autem ex Graecorum fontibus, unde et nos illam sumpsimus, poterit mutuare. Quod enim ante conversionem suam Heliopolim astrologiae gratia migraverit, ubi et tenebras in crucifixione Salvatoris nostri una cum Apolloniano sodali suo vidit: et quia tunc viginti et quinque erat annorum, ipse in epistolis, ad Polycarpum Smyrnaeorum episcopum, et ad eundem Apolloniam missis, ostendit. Quia vero cum omni domo et Damari uxore sua crediderit, lectio Actuum apostolorum docet, et evidentius dialogus Basilii et Joannis, capitulo 5 libri quarti, demonstrat. Sed et beatus Ambrosius in epistola ad Vercellenses, eandem uxorem ejus ex nomine designans, perspicue manifestat. Beatus denique Pater Augustinus in sermone pulcherrimo, quem de seminatore verbi scripsit: "Apostoli sermone finito, audita illic resurrectione mortuorum, quae praecipue est fides Christianorum, refert dixisse Athenienses,

Audiemus te de hoc iterum. Erant enim quidam inter eos irridentes, quidam dubitantes, quidam credentes, atque in eis nominatur quidam Dionysius Areopagita, id est Atheniensium principalis: et mulier quaedam nobilis, nomine Damaris, et alii plures.” Et in eodem sermone, ubi de scandalo Judaeorum et stultitia gentium scribit, dicens: “Judaeis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam: sed ipsis vocatis Judaeis et Graecis, hoc est ipsi Paulo ex Saulo, et Dionysio Areopagita, his talibus et illis, Christum Dei virtutem et Dei sapientiam.”

IV. Caeterum de notitia librorum ejus, quos patrio sermone conscripsit, et quibus petentibus illos composuit, lectio nobis per Dei gratiam et vestram ordinationem, cujus dispensatione interpretatos scrinia nostra petentibus referunt, satisfacit. Authenticos autem eosdem libros Graeca lingua conscriptos, quando oeconomus ecclesiae Constantinopolitanae, et caeteri missi Michaelis legatione publica ad vestram gloriam Compendio functi sunt, in ipsa vigilia solemnitatis sancti Dionysii pro munere magno suscepimus, quod donum devotioni nostrae ac si coelitus allatum, adeo divina est gratia prosecuta, ut in eadem nocte decem et novem nominatissimae virtutes in aegrotorum sanatione variarum infirmitatum, ex notissimis et vicinitati nostrae personis contiguis, ad laudem et gloriam sui nominis, orationibus et meritis excellentissimi sui martyris, Christus Dominus sit operari dignatus.

V. Quoniam autem beatus Clemens huc eum, videlicet in Gallorum gentem, direxerat, et qualiter per martyrii palmam diversissimis et crudelissimis afflictus supplicii, ad Christum pervenerit, et quomodo caput proprium, angelico ductu coelestis militiae in celebratione exsequiarum honoratus obsequio, ad locum, ubi nunc requiescit, detulerit, et quo ordine a Catulla quadam matrefamilias sit sepultus, libellus antiquissimus passionis ejusdem explanat, praecipue tamen conscriptio Visbii quae in tomo satis superque abdito Parisiis divino nutu inventa, inter alia memoranda, sicut in ea legitis, verba Domini nostri Jesu Christi ad eum prolata, quando sacra mysteria perageret illi cunctis videntibus apparentis, continere dignoscitur. Cui astipulari videntur antiquissimi, et nimia pene vetustate consumpti, missales libri continentes missae ordinem more Gallico, qui ab initio receptae fidei, usu in hac Occidentali plaga est habitus, usque quo tenorem, quo nunc utitur, Romanum susceperit. In quibus voluminibus habentur duae missae, quae sic inter celebrandum ad provocandam divinae miserationis clementiam, et corda populi ad devotionis studium excitanda, tormenta martyris sociorumque ejus succincte commemorant, sicut et reliquae missae ibidem scriptae, aliorum Apostolorum vel martyrum, quorum passiones habentur notissimae, decantant. Quarum missarum cantus, sensus et verba, adeo passionis eorumdem, quam vobis misimus, seriei concordare videntur, ut nulli sit dubium, a teste illorum martyrii, agones eorum fuisse descriptos, et ex ipsa veraci historia, memoriam tormentorum suorum in praefatis precibus fuisse mandatam.

VI. Videtur porro in his missarum obsecrationibus non contemnenda auctoritas de memorata passione sanctorum, cum exstent apud nos epistolae Innocentii, et post eum Gelasii, nec non et modernius beati papae Gregorii, aliorumque pontificum ad episcopos urbium Galliarum, et antistitem nostrorum ad ipsos, de more Romano in cunctis ecclesiasticae auctoritatis muniis imitando, quibus datur intelligi ab annis pluribus hunc missae tenorem de Gallica consuetudine recessisse, et hanc passionis martyrum istorum memoriam, longo superiori tempore his Occidentalibus partibus per supplantationum [Forte supplicationum] postulationes inolevisse: quibus tanto certius fidem accommodamus, quanto in tempore vicino post consummationem eorum, eandem fuisse compositas sine dubitatione concedimus.

VII. Nec tamen quisquam putabit beatum Dionysium ejusque successores, ab institutione apostolica propter hujus modi missae ordinem, Gallicis consuetudinibus in primordio traditum, discrepasse, si ei constiterit, ipsorum apostolorum et apostolicorum virorum, ipsiusque etiam urbis Romae sensus proprii notam esse. Nec mirari quis poterit cur hymnum sancti Eugenii Toletani de beato Dionysio habemus, et vicinorum sapientium scriptis, exceptis paucis, videamur carere: cum et haec, quae habemus,

ut exorata priorum nostrorum venia dicamus, abdita et negligenter relictis reperimus, et alia necdum prolata, quia non adhuc sunt ad liquidum enucleata, nos possidere laetamur.

VIII. Caeterum super garrulitate levitatis eorum mirando defecimus, qui contententes hunc Dionysium Areopagitem esse non posse, ad munimentum sui haec, quae sequuntur, inaniter contrahunt. Venerabilem videlicet et sanctum Bedam presbyterum, dixisse in tractatu apostolorum Actuum, Areopagitem Dionysium non Athenarum, sed Corinthiorum fuisse episcopum: addentes, eundem inibi diem obiisse. Et quoniam libellus passionis istius testetur, hunc a Clemente pontifice Romano episcopum ordinatum, et in has Galliae partes fuisse transmissum, quia etiam passiones diversorum sanctorum martyrum, sub variis imperatoribus interfectorum, contineant eosdem cum hoc sanctissimo viro has partes adiiisse, quod ipse senatorum manifeste refellit auditus, et quod Gregorius Turonensis, sicut in passione sancti Saturnini legisse se dixerat, sub automationem memoret, istum ipsum tempore persecutionis Decii sub beato Sixto cum aliis sex episcopis, quorum vitae vel passiones nequaquam ejus dictis in ratione temporum consonant, in has regiones fuisse directum.

IX. Ecce omnis minus scientium, sibi ipsi discordans, auctoritas, cui velut ex superfluo propter satisfactionem insipientium respondemus, cum veram ex hoc sancto pontifice et martyre narrationem veracium historiarum prae manibus habeamus: primo quidem petentes, ut in hoc jure contentiosi, ab albugine contracta arrogantiae, ex usurpata sapientia, quia videri se scioli volunt, oculos tergant, quo perspicacia perspicaciter, et vera fideliter relegant. Et si non nisi unum oculum aperuerunt, quando legerent, quod per subreptionem venerabilis Bedae presbyteri in praefato opere, secus quam debuit, dixerat, ubi idem se reprehendit, et reprehensorum suorum vocem praeveniens, retractationem scripsit: scrobem, in qua oculus alter esse debuerat, aperiant, et in ecclesiastica historia discant, quia Dionysius Corinthiorum episcopus, de Dionysio Athenarum episcopo in epistola sua ad eosdem Athenienses directa, commemoret, ita enim ibi lib. IV, cap. 23, scriptum est: exstat quoque et alia ejus (Dionysii Corinthiorum episcopi) ad Athenienses epistola, in qua ad Evangelii credulitatem eos invitat, et concitat segniores, simul et arguit quosdam, velut pene prolapsos a fide, cum episcopus eorum Publius fuisset martyrio consummatus. Sed et Quadrati, qui Publio martyri successerat in sacerdotium, meminit, simul et memorat, quod labore ejus ac industria redivivus quidam in eis calor fidei reparatus sit. Et illud in eadem designat epistola, quod Dionysius Areopagites, qui ab apostolo Paulo instructus, credidit Christo, secundum ea quae apostolorum Actibus designantur, primus apud Athenas ab eodem Apostolo episcopus fuerit ordinatus: cujus epistolae, sed et aliarum epistolarum ipsius Dionysii Corinthiorum episcopi, et ejus utique, quam ad Soterum episcopum miserat, beatus Hieronymus in libro de Viris illustribus facit apertissime mentionem. Unde quisque videns sub quibus imperatoribus quique eorum fuerint, liquido potest colligere quantae absurditati ratio sit ista obnixa, cum inter hos duos Dionysios tam plura discreta sint tempora.

X. Legitur item sic in eadem ecclesiastica historia. cap. 4, lib. III: Memorantur autem ex comitibus Pauli, Crescens quidem ad Galatas esse profectus, Linus vero et Clemens in urbe Roma Ecclesiae praefuisse, qui comites et adjuutores ejus fuisse ab ipso Paulo perhibentur: sed et Dionysium Areopagitem apud Athenas, quem Lucas descripsit, primum Paulo praedicante, credidisse, ac inter socios ejus fuisse, et Ecclesiae Atheniensium constat sacerdotium suscepisse. De cujus, videlicet Dionysii Areopagitae, obitu, nil Graeci scriptores dixerunt, quia propter longinquitatem terrarum, transitus ipsius penitus eis fuit incognitus. Habemus tamen Graecae auctoritatis Martyrologion de tomo chartiscriniis Constantinopolitanis adeptum, qui tanta vetustate dissolvitur, ut maximam cautelam a se contingentibus exigat: in quo diem natalitii ejus designatam, et quia Atheniensium episcopus fuerit reperimus adnotatum. Quod Martyrologium, ut antiquitas ejus demonstrat, ex eo tempore constare posse non incongrue remur, quo, Constantino jubente, nata occasione martyria Sanctorum Domini de toto orbe collecta, et Caesaream sunt convecta. Sed et usque hodie Graecorum majores, et Athenae incolae perhibent,

historiarum scriptis et successionum traditionibus docti, in eadem civitate Dionysium tum temporis primum fuisse episcopum, quando Timothaeus Pauli aequae discipulus Ephesiorum rexit Ecclesiam: ipsumque, subrogato sibi episcopo, Romam adiisse, et ut compererunt, apud Gallorum gentem, glorioso martyrio consummatum fuisse. Quod et Tharasius patriarcha Constantinopolitanus per legatos suos sollicitè inquisivit, et ita se rem habere certus, eamdem Atheniensium civitatem pallio archiepiscopali, quod jam ex ea diuturno tempore, orta quadam contentione, subtractum fuerat, redonavit, et synodali consensu, Metropolis auctoritate, qua ante functa fuerat, honoravit. Nam a praecedentibus annis usque ad illud tempus, ejusdem civitatis episcopus nec suberat alteri, nisi patriarchae, nec juri ejus debitum sibi episcopi civitatum subdebantur.

XI. Quod autem dicunt, in passione istius beati Dionysii scriptum haberi, quia eum sanctus Clemens episcopum ordinaverit, Galliasque miserit, procul dubio sciant, quod aut praedictam passionem ex veris et emendatioribus exemplaribus non susceperunt, aut scriptorum vitio depravatam legerunt, quoniam non ibi scribitur, eum episcopum a beato Clemente consecratum, sed apostolum totius Galliae fuisse ordinatum: de qua ordinatione apostolatus, nisi ad alia se intentio nostra dirigeret, et ex Apostolorum actibus et ipsius Domini actione, auctoritatis exemplum sufficienter in his scriptis possemus inferre. Fieri enim potest, ut diximus, quod textum passionis hujus sancti Dei, ex authenticis scriptum non habeant, et ideo in hoc errent; quia et nos plures codicillos exinde vidimus, qui in quibusdam sensu videbantur concordare, sed litteratura dissonare; in quibusdam autem nec sensu, nec orationis tenore poterant sociari. Quod manifestum est hujus venerabilis et antiquissimi patris vetusta longinquitate, et ignotae atque peregrinae linguae, ubi de ejus notitia maxime scriptum erat, inscitia, seu devotione fidelium accidisse: qui non studuere ad priscas historias pro cognitione ejus recurrere, sed ea quae auditu collegerant, ut Gregorius Turonensis, non votivo errore fallens, videntes insignia magna atque innumerabilia per eum fieri, prout unicuique sensus abundavit, curaverunt scriptis committere. Sic et de sanctorum apostolorum gestis ac passionibus factum legimus, et de aliis quibusque historiis, Ecclesiae necessariis, manifeste comperimus. Fuerunt siquidem, qui de beatorum apostolorum virtutibus vera dixerunt: sed de eorum doctrina, falsa sunt commentati. De ecclesiasticis itidem historiis, atque ortu, vel actu, vel obitu Patrum, quidam, quantum ad rerum gestarum spectat fidem, veracia conscripserunt: quantum vero ad temporum vel locorum attinet veritatem, minus caute confinxerunt. Sic profecto, ut notum est, in scripturis canonicis diversorum interpretum varietas exstitit: in quibus quique [pro quidam] minus dixerunt, alii quaedam addiderunt, quousque earum per beatum Hieronymum lingua nostra meracam veritatem ab ipso fonte suscepit.

XII. Quocirca nulla historia sic probabilis poterit vel debet haberi, quam ea quae de veredictorum, praecipue orthodoxorum, collatione poterit colligi. Et ideo certius tenenda sunt, quae modo de hoc eximio martyre collecta conscribimus, quam illa, quae de quolibet alio sancto sine auctoris nomine passim scripta relegimus: praesertim cum haec, quae scribimus, de Antiquariorum antiqua scriptura sint, velut ex prato non Parisiaco, sed Paradisiaco. Caeterum parcendum est simplicitati viri religiosi Gregorii Turonensis episcopi, qui multa aliter quam se veritas habeat aestimans, non calliditatis astu, sed benignitatis ac simplicitatis voto, litteris commendavit. Patenter et quidem noscere possumus, non adeo quaedam solerter eum investigasse, cum ei contemporaneus existens vir prudens et scholasticissimus Fortunatus, qui plura frequenter ad eum scripserat, hymnum rhythmicae compositionis pulcherrimum, de isto gloriosissimo martyre composuerit: in quo commemorat eum a beato Clemente destinatum, sicut in Latinorum paginis didicit: de natione autem ejus et ordinatione episcopatus mentionem non facit, quia linguae Graecae penitus expertus fuit.

XIII. Tantis igitur et tam manifestis testimoniorum assertionibus de hoc sanctissimo et antiquissimo Patre, ad liquidum elucubratam et propalatam omnibus scire volentibus veritatem, et ita nescire volentibus ingestam certissimam rationem, ut etiam si velint, quod ex illo verum est, ignorare

non possint: cesset, quod idem Areopagites non sit Dionysius, exitiabilis et profana nimis contentio: quia qui famam martyris derogare aliquo modo gestit, veritati sine dubio, cui testimonium perhibens, tanta transfretando maria, in tam longinquam regionem exsulari, et pro ea pati sic acerbissime sustulit, detrahere caeca fronte et imbecilli virtute contendit. Nam ut vere impius et pervicax judicandus erit, qui post tot ratus sententias, opinioni suae hinc aliquid animo perverso tractandum reliquerit: ita quisquis post veritatem repertam quiddam ex hoc ulterius dubitaverit, quoniam ex studio [pro de industria] mendacium quaerit, comes et discipulus ejus, qui ab initio mendax et pater mendacii exstitit, non immerito rectorum decreto erit.

XIV. Et quanta sit hebetudo susurronum, pessimi generis hominum, aestimare non valeo, qui cum doctorem egregium et eximium martyrem se habere, si gloriam patriae suae, suamque quaerent, contendere debuissent; potius se, cum habeant, non habere immurmurent.

XV. Quanta quoque sit amentium perversitas, dolere, ut res postulat, nequeo: quae cum votis et laudum praeconiis martyrem gloriosum suis iniquitatibus debuissent conciliare propitium, detractioe et famae minoratione laborant, quantum ex ipsis est, sibi habere infestum. Sed isdem in coelis talium nec laude crescit, nec derogatione decrescit: qui Salvatori junctus, et concivis angelorum effectus, de summa coelorum arce singulorum voluntates intendit, et sequens agnum quocumque ierit, corda omnium, divino lumine plenus, perscrutatur et penetrat. In hoc quin etiam saeculo non indiget gloriae testimonio hujusmodi hominum, si tamen dicendi sunt homines, qui detrahunt etiam in coelis immortaliter regnanti, quem adhuc in mortali corpore veneratae sunt bestiae agonisantem. Sufficiens enim est illi suisque comitibus laus illa in saeculo, quam splendidissima eorum monumenta testantur, et celebri adoratione Christianus orbis fere totus proclamat. Nec mirum, si martyr Domini Jesu istorum sustineat cavillationem, cum idem Deus majestatis, qui resurgens a mortuis, jam non moritur, et in coelis ad dexteram Patris sedet, subjectis sibi principatibus, et omnium angelorum potestatibus (Rom. VI), per tanta annorum volumina adhuc ab incredulis indebita patiatur praejudicia.

XVI. Haec interim, donec plura sumatis de cognitione suffragatoris vestri, Auguste serenissime, sumite, et veraciter innotescite omnibus, quia haec fideliter vestrae dominationi dirigimus, veraciter ex veracibus historiographis et historiarum paginis colligere procuravimus: quoniam veritas, pro qua pretiosum sanguinem hic servus et amicus Domini fuderat, nostro mendacio astipulari non indiget, quae suo sibi testimonio sufficit, quaeque testes veracissimos quos repleverit, testificantes veracia efficit. Denique quod nos diu multumque anxiantes quaesivimus, aliquis alius forte mirabitur, videlicet cur post omnia tormenta novissime, velut ab initio, hi sancti viri nudi publice virgis caesi, et ex studio hebetatis securibus sint decollati: quod tanto magis potest cogitando mirari, quanto aliis sanctis Dei hoc genus decollationis rarius aut nusquam legitur adhiberi. Qui noverit, uti ex verbis passionis illorum conjicimus, et multa veterum gesta revolventes discimus, antiquitus morem fuisse Romanum, ut quisquis nobilissimorum reus Majestatis, a militia et defensione Reipublicae alio se conferens, contra senatus votum ageret, vel aliter quam se sententia haberet docere quo modo praesumpsisset, securi ignobiliose, flagellis publice caesus, cum omni dede core interiret. Unde et centesima undecima olympiade Romanorum consul Manlius Torquatus filium suum, licet victorem, quod contra imperium in hostes pugnaverit, virgis caesum, securi percussit. Quapropter ex his vos et quique legentes advertite, quanta nobilitatis hic sanctus Dionysius secundum terrenam regenerationem fuit in saeculo, quantae sublimitatis secundum spiritualem regenerationem in Domino, quanti fervoris et fidei, tanta terrarum spatia pio zelo veritatis perlustrando in christiana religione, quantae aestimationis etiam apud orbis principem, qui ut trucidaretur, huc Roma apparitores suos direxerit, in nobilitate prosapiae et fanatici cultus eversione, quanta fortitudinis in tormentorum perlatione, quam abjectissimae vilitatis in occisione, quam pretiosissimae sanctitatis coram Deo in morte, quam excellentissimae et incogitabilis gloriae cum Christo in coelo, quam mactae virtutis sit in adjutorio nostrae fragilitatis, adhuc laborantium in agone, quam felix

cum proprio et beato recepto corpore gaudebit perpetuo cum sociis suis, et omnibus angelicis choris, cunctisque sanctis Domini et electis in aeterna felicitate, per eundem Dominum et Salvatorem nostrum Jesum Christum, verum Deum, Deique et hominis filium, qui in unius substantiae ac potestatis trinitate perfecta vivit et regnat Deus, per omnia saecula saeculorum. Amen.

III. *Epistola Hilduini abbatis indigni, ad cunctos sanctae Catholicae matris Ecclesiae filios et fideles, pandens quomodo invenire quisque scire desiderans valeat in epistola, ad Christianissimum imperatorem dominum Ludovicum exinde directa, unde et qualiter sumpta sint ea quae in corpus unius textus secundum jussionem ipsius redegerat ex Graecorum et Latinorum historiis, de notitia excellentissimi martyris Christi Dionysii*

Hilduinus humilis Christi servus, et domini mei Dionysii pretiosi, sociorumque ejus matricularius, omni catholicae dilectioni, quaquaversum Spiritu sancto diffusae, pacem continuam et gloriam optat aeternam.

I. Cum nos Scriptura generali definitione admoneat, dicens: Quodcunque potest manus tua, instanter operare (Eccl. IX), et pii Augusti simulque plurimorum ad hoc desideria cognoscerem anhelare, visum est mihi, etiam in hac parte quiddam sudoris impendere, ut notitiam de ordine conversionis [conversationis] et praedicationis atque adventus Romam, seu triumphalis martyrii beatissimi Dionysii, quae maxime Graecorum continetur historiis, et quasi sepulta, antiquorum scriniis apud Latinos non modica portione servabatur oblecta, in lucem Christo juvante reducerem: quatenus devotis exinde erga Dei et excellentissimi martyris sui cultum devotio cumulata succresceret, et debitae servituti nostrae, in domo Domini, quantum ad exiguitatem nostram et ingenioli nostri attinet, cyatho gustum fidelibus propinanti, ejusdem amici Dei, cujus id amore studuimus, interventio gloriosa divinam misericordiam impetraret. Ut enim et ante nos dictum est, gesta bene viventium, elementa sunt vitam volentium: et exempla martyrum, exhortationes sunt martyriorum. Quapropter sequentia relegens, poculo debriatus praeclaro, fidem pietatis eructet, et non obsequium nostrum nomini temeritatis assignet. Quia vero, ut per quemdam sapientem dicitur, multoties in vili persona despicitur veritas, cui nihil praeferri debuisset, suppliciter omnes, in quorum manus haec venerint, deprecor, ne in his nostrae personae humilitatem et agrestis orationis indiscipline attendant, cum personarum acceptatorem in hac duntaxat parte non esse Dominum sciant. In qua scilicet me imperitum sermone, non tamen scientia, fateor. Quin potius hunc, de quo res agitur, inclytum et verum Christi militem ante oculos ponant, cui humanae vocis dignitate impar omne erit, quidquid in laude ejus aliquis nunc mortalium dixerit, quoniam ab eo solo digne potest laudari, a quo et per quem talis meruit fieri. Vera itaque a veracibus de eo scripta, et simpliciter in unum collecta fideliter relegant, et si nostrae imperitiae fuerint indignati, ad veterum monumenta recurrant: quia nos non nostra, nec nova cudimus, sed antiquorum antiqua dicta, de abditis admodum tomis eruimus, et veritatis sinceritate servata, paginis manifestioribus indimus.

II. Caeterum neminem sani capitis haec minus acceptare putamus, quia anteriori tempore repetita non fuerant, cum liquido noscat quod is qui creavit omnia simul (Eccl. XVIII), noluit revelari cuncta, vel cunctis simul: multaque manifesta iterum esse tempore occultata. Ad mentem enim debet redire, quod in litteris divinitus inspiratis legitur (IV Reg. XXII), de legis libro diu latente, et denuo sub admiratione invento. Et cum Daniel dicat: Pertransibunt plurimi, et multiplex erit scientia (Daniel. XII): quanto magis nullus abjurare debet, quod multis comitibus aliorum intuentibus, segnis quique aut tardus post gradiens, perdicionem in via, quam procedentes triverant, invenire non possit. Abjecta denique omni ambiguitate, quod iste ipse Dionysius, cujus hic gesta scribuntur, non sit Areopagites et Athenarum episcopus, quid quisque dixerit, veluti de autumatione Gregorii Turonensis episcopi, et subreptione Bedae sancti presbyteri, atque aliorum quorumque sine auctoritate jactatur: qui curiosius hoc scire voluerit, ut de multis quaedam designemus ex nomine, Eusebii Caesariensis historiam, et

Aristarchi Graecorum chronographi ad Onesiphorum primicerium epistolam, et Visbii conscriptionem perquirat et relegat. Ibique discere poterit quis iste Dionysius fuerit, et qualiter per martyrii palmam ad Christum pervenerit, si hic eis in sui connexionem manus dare fidei detrectaverit. De his autem et aliis quibuscumque, unde sumpta sunt omnia, quae prae manibus tenentur collecta, si benignitati legis commodum ac placitum fuerit, et alibi ea invenire nequiverit, litterarum nostrae parvitas ex hoc ad serenissimum Augustum affatim illustratione valebit. Nam et si eis credere dignatus non fuerit, illae sibi tamen sine quolibet supercilio prodent, ubi haec universa, et qualiter et quo ordine dicta manifeste reperiat, ipsorumque librorum plenitudinem, si indigerit, ab archivio nostrae Ecclesiae mutuare quibit. Valeat fidelis et charus frater omnis in Domino, cum pietate et gratia memor nostri.

Caput I

Post beatam ac salutiferam Domini nostri Jesu Christi passionem, et adorandam ejus ab inferis resurrectionem, seu in coelos gloriosam ascensionem qua se manifestavit divinitate nunquam defuisse, quo rediit, in universis gentibus apostolorum praedicatio profutura successit, ita ut fide crescente, multi mererentur fieri Christi nominis confessores, quos catholica postmodum mater Ecclesia, promeruisse martyres et fidei bellatores, quae laetabatur in apostolis tantos se habere duces et rectores. Qui si quidem cum imminere suas cernerent passiones, quae, Domino Jesu Christo docente, didicerant, repleti Spiritus sancti gratia, docuerunt, ut ad sanctae confessionis gloriam et praemium transmigrarent. Unde gratias agimus tibi, Domine Jesu Christe, qui infestantis inimici jacula probationem fidelium tuorum praestitisti esse, et non vulnera: sed inter caetera charismatum munera, talem tuis testibus tribuisti pro labore mercedem, ut nullum tuorum fuisse gaudeat hostis imbellem: quinimo perpetuum illis es largitus triumphum, ut Ecclesiae tuae semper sint in exemplum. De quorum collegio beatus Paulus apostolus, quem coelo praesidens humanitas et benignitas Salvatoris nostri Dei, compellans Saulum stravit, ac Paulum statuit, eorumque merito ac numero sociavit, replens Christi Evangelio, non solum ab Hierosolymis usque in Illyricum, verum et usque ad terminos, quomodo a Deo constitutus magister omnium gentium, peragrans superiores et vicinas civitates, tempore quo princeps Claudius agebat in sceptris devenit Athenas.

Caput II

Quae una urbium magnarum metropolis in confinio Thraciae prospiciens Lacedaemoniae terminos, posita media inter Achaïam et Macedoniam jacet, qua nihil habuit Graecia clarius situ terrarum, eminentibus et frequentibus collibus montuosa, antiqua scriptorum facundia, paterna viscera et materna ubera appellata: Ionici maris faucibus, bithalassi more, interclusa, Aegeum pelagus a laeva contingit. Urbs inclita et antiqua, sola praeter externum incrementum gloriosa: cujus civibus non dedit initium collecta nativitas: sed quae illis sedes, eadem est et origo: terrarum fertilitate opulenta, fandi et eloquentiae nutrix, philosophorum et sapientium genitrix, artium liberalium et divitiarum omnium copia prae urbibus cunctis emicuit. Haec sita est in Attica Helladis provincia, qua Cecrops et Menander, reges generosi, splenduerunt: ubi Apollo et Hippocras ac Aristoteles, caeterique inventores et propagatores totius peritiae sunt exorti, et in toto orbe suis praesentia, et temporibus nostris memoria fulgent. In hac summopere urbe temporibus Cecropis et Menandri, regumque succedentium cultus simulacrorum et statuarum adoratio, idolorumque superstitiosa religio primo est reperta, et sanctionibus propalata. Haec quoque in propectu sui est Minervae sacrata, et ipsi ejus de nomine nomen aptatum. Haec prima cunctarum urbium leges condidit, et aliis jura vel tradidit, vel mutuavit [mutavit].

Caput III

Quinque sane regionibus disternata signatur: Prima regio est, quae Aegeum mare respicit, in qua situs mons exstat supereminens urbi, ubi Saturni et Priapi aureae statuæ variarum illusionum colebantur dementiis: hæc enim regio Kronos pagos appellatur ex Saturni nomine, qui Graece Kronos vocatur. Secunda regio Athenæ est, quæ respicit Thraciam, ubi terebynthus miræ magnitudinis inerat, sub qua Sylvani et Fauni agrestium hominum simulacra statutis diebus a pastoribus venerabantur; quæ regio Pagos appellatur ex nomine Sylvani et Fauni: Graeci enim Sylvanum Pan, et Faunos ficarios Panitas vocitant. Tertia regio Possedonos pagos appellatur, quæ intendit portum Neptuni: Possedon namque Graecæ, Neptunus dicitur, cujus simulacrum et Dianæ effigiem Aegii ibidem colebant: et quo recursus totius populi, luna renascente, in multis functionibus confluebat. Quarta regio in eadem urbe est, ubi idolum Martis et simulacrum Herculis in colle Tritonii montis, in medio urbis positi, steterat, ad colendum multis immolationibus et delationibus Martem et Herculem, quos illi deos maximos et fortissimos adorabant. Ubi etiam exercebantur iudicia et docebantur fora, ingenique omnis solertia, qui locus Areopagus appellatur a Marte: Mars enim Ares Graecæ vocatur. Quinta regio civitatis ejusdem versa est ad portam Schæam, Hermis pagus ex nomine Mercurii, qui Hermes Graecæ dicitur, appellata, in qua staticulum ipsius Mercurii veneratione sui, mente ceperat urbem.

Caput IV

Hæc civitas munitissimis moenibus, mari florido, mellitis, ut sic dictum sit, rivulis et fluminibus, satis pinguis nemoribus, consitis et aromatibus odoratis, vinetis nectareis et ubertatis copia effluentibus, olivetis abundantissimis, viretis florentibus, pascuis pecoribus sufficientissimis, auri, argenti, caeterorumque metallorum omnium copiis, navium quoque ac vectigalium comitatibus et voluptatum cunctarum affluentibus, ultra urbes alias exornata, quondam nobilissime floruit. Sed quæ suo priori saeculo cunctis mundi felicitatibus supererat, modo gentium frequenti et condensa impetu oppressa et intercepta dirimitur. Ubi in adventu Pauli quidam vir nobilis erat qui Symmistes, id est, consecratis Apollo Kronospagita, quoniam in eadem urbis regione caeteros praecebat, nominabatur, cujusdam Apollinis nobilissimi Atheniensium principis prosapia derivatus: cujus pater Nicolaus, vir magni ingenii, litterarum studio pollens civis et Argolicae artis magister fuit. Hujus igitur filius Apollo, dum inter philosophorum scholas clarus haberetur, et authenticas bibliothecas revolveret, deditusque esset philosophiae, et vanis superstitionibus ritu paganorum, audivit Paulum apostolum nova et inaudita antea dogmata praedicantem: et cum ei resistere non valeret, invenit veram esse doctrinam, quam Paulus apud Athenas docuit. Relinquens ergo daemónicas ludificationes et gentilitias adventiones, provolutus apostoli pedibus, deprecatus est eum, ut illi veram doctrinam et viam salutis ostenderet, seque Christi, et non Saturni, professus est fore discipulum.

Caput V

His ita gestis, cum vocis novitate Athenienses permoti, quadam die Paulum ad Areopagum duxissent, ut ibi examen sua doctrina acciperet, adorsus est Dionysium, qui ob plenitudinem divinae supernorum numinum scientiae, Theosophus, id est Deum sapiens, et a regione urbis, qua sedulo commorabatur, et innatus principabatur, areopagita genuino quasi vocabulo utebatur, altissimo sanguine primi et magni Dionysii, non illius Semelae vel Deucalionis, sed ejus qui vitis inventor apud Athenas insignis est habitus, longissima et clara propagine propagatus. Hic namque annos aetatis quinque et

viginti agens, et cunctis pene artibus copiose imbutus, crementi studio excitus, una cum Apollophanio conphilosopho suo astrologicae disciplinae voto Aegypti Heliopolim transmigravit. Ubi simul cum eo degens, quando Deus homo, Dominus noster Jesus Christus pro mundi salute invidia Judaeorum cruci pependit affixus, et sol sui Domini mortem pavescens, lucis suae radios in terrae mutavit noctis horrorem, atque orbis climata tenebrarum obtexit caligine, earumdem tenebrarum signo antea invisio et inaudito attonitus, ut omnium litterarum disciplinis edoctus, dixit: haec nox, quam nostris oculis novam descendisse miramur, totius mundi veram lucem adventuram signavit, atque Deum humano generi effulsurum, serena dignatione dictavit.

Caput VI

Unde expletis, pro quibus perrexerat, feliciter rediit, arcique totius urbis Athenae praeerat, et curiae Areopagi praesidens omnium negotiorum civilium publice et privatim ut nobilior nobilissimis moderamina disponebat, atque inter primos primus sophistica et syllogistica universalium doctrinarum acumina, et strophas, infulatus toga philosophica civibus ac undique ad id studium confluentibus profundeabat. Hunc si quidem vatem, qui olim paganus adhuc visceribus tanti mysterii quod ventum erat, quasi venturum valuit reserare, ut pote loci primatem, cum Areopagum adisset, erectis ad verbum omnium auribus, interrogare specialiter coepit Paulus, quid coleret, et quibus numinibus in tam spatioso et venerabili loco inserviret. Cui respondit Dionysius: Deos quos coluerunt patres nostri, quorum virtute et solertia mater terra continetur, hos colimus et adoramus: aras, quas vides, Martis et Herculis, Mercurii et Priapi nomine et honore sacratae sunt. Dum vero Paulus singula altaria et simulacra falsorum deorum perlustrasset, inter caeteras aras reperit altare unum, cui erat titulus superscriptus, Deo ignoto. Et conversus ad eum Paulus, interrogavit illum dicens: Quis est ille Deus incognitus? Ad quem Dionysius: adhuc, inquit, non est ipse Deus demonstratus inter deos, sed est incognitus nobis, et saeculo futuro venturus. Ipse enim est Deus, qui regnaturus est in coelo et in terra, et regnum ejus non accipiet finem. Subjungens itaque Paulus ait: Quid vobis videtur? homo erit, an spiritus deorum? Respondens Dionysius, dixit: verus Deus et verus homo, et ipse renovaturus est mundum: sed adhuc incognitus est hominibus, quoniam apud Deum in coelo ejus conversatio est. Et ait Paulus: Illum Deum praedico vobis, quem incognitum appellatis. Natus enim ex Maria virgine, passus sub Pontio Pilato pro salute humana mortuus, resurrexit, coelosque ascendens, sedet in dextera Dei Patris, verus Deus et verus homo, per quem facta sunt omnia, et venturus est in fine saeculi iudex omnium quae geruntur. Qui natus est in Judaea Deus, et magnum in Israel, et sanctum nomen ejus (Psal. LXXV). Quapropter quem incognitum usque nunc habuistis, modo cognoscite, quia ipse est Deus solus, et praeter eum non est alter (I Reg. II), qui nos de morte, sanguinis sui pretio reduxit ad vitam, qui coelum et terram, homines scilicet et angelos, in unitate regni sui conjunxit, qui mortificat justus et vivificat pius: qui claudit, et nemo aperit; aperit, et nemo claudit (Apoc. III).

Caput VII

Haec et alia plura Paulo praedicante et templa singula perlustrante, commendando Christum Jesum Dei Filium et Deum verum esse, quae amica curiositate Athenienses, propter ipsam novitatem officiosissime acceptabant, Dionysius veram doctrinam et dogma salutis audiens, et nihil esse idola, quibus serviebat, quin magis daemonia quam deos esse cognoscens, sanctum vero Spiritum et verba vitalia in Pauli doctrina evidentissime sentiens, divino lumine corde tactus, eidem Paulo cessit, et ab

illo expetiit, quatenus pro illo ipsius Dei, quem praedicabat, misericordiam deprecaretur, ut illius cultor verus et suus mereretur esse discipulus.

Caput VIII

Postero autem die, cum Paulus ageret iter, caecus quidam coepit eum obsecrationis vocibus compellare. Sanctus autem apostolus, crucis signum clausis a nativitate ejus oculis imposuit, dicens: Christus Dominus et magister noster, qui oculis lutum imposuit caeci nati, et lumen restituit ei (Joan. IX), ipse te potentia sua illuminet. Quem mox videntem his est verbis affatus: vade, inquires ad Dionysium, et dic ei quia Paulus servus Jesu Christi ad te me misit, ut memor sponsionis tuae, ad eum venire non differas, quo baptismum salutis accipiens, ab omnibus possis absolvi nexibus delictorum. Is autem, qui lumen recepit, obedienter verba jubentis implevit, et ad Dionysium properans, Pauli ei verba per ordinem nuntiavit. Dionysius vero, electionis gratia jam praeventus, ut caecum respexit non ante habitis luminibus contuentem, ait ad eum: es ne tu ille, quem caecum natum cuncti cognoverunt affines? Cui ille respondit: Ego nempe sum, cui caeco nato hactenus sol non luxit: sed ipse Paulus, cujus tibi defero mandata salubria, Jesu Christi magistri sui invocata virtute, sanitatis mihi lumen indulsit, qui protinus surgens, cum omni domo et Damari uxore sua quam ut sumeret more terrenae nobilitatis, propter amorem suscipiendae charae sobolis, eum sui coegere parentes, ad mandata properat sancti Pauli. Credensque fideliter, et abnegatis erroribus paganorum, sacri est baptismatis unda respersus: ac sic demum se tradidit ejus magisterio plenius imbuendum, inque sanctae trinitatis fide, et incarnationis, passionis ac resurrectionis Jesu Christi Domini nostri mysterio, seu cunctis arcanis ecclesiasticae sanctitatis affatim, ut comes ejus inseparabilis, quocunque gressum moverat, a beato Paulo per triennium institutus. Thessalonica, magistro obsequendo, revertens, ab eodem beato Paulo apostolo Atheniensium est ordinatus antistes, ac deinde, ipso jubente, Christi Evangelium praedicavit, eamdemque civitatem et maximam partem patriae ad fidem veritatis convertit.

Caput IX

Scriptis et per idem tempus ad Timotheum Ephesiorum episcopum, suum autem condiscipulum, divino usus stylo, fulguranti sermone, se ejusdem panis verbo quo vivunt angeli repletum ostendens, de coelesti principatu, id est de ordinibus angelorum insigni eloquentia, et reverenda profundissimaque intelligentia, sicut revera is qui in coelo os suum posuerat, cum de coelestibus loquebatur, ubi corde et conversatione degebat. Haec, inquit, per sequentia capitula sufficientissime disserens. Primo, quia omnis divinus splendor secundum benignitatem varie in providentibus procedens, manet simplex: et non hoc tantum, sed et coadunat illa quae splendorem accipiunt. Secundo, quia decenter divina et coelestia, per insimilitudinum symbola, monstrantur. Tertio, quid est hierarchia, id est, sacer principatus, et quis est erga hierarchiam profectus. Quarto, quid significet angelorum cognominatio. Quinto, cur omnes coelestes substantiae in commune angeli dicuntur. Sexto, quis est primus coelestium substantiarum ornatus, quis medius, et quis ultimus. Septimo, de seraphim et cherubim et thronis, et de prima eorum hierarchia, id est, de primo eorum sacro principatu. Octavo, de dominationibus et virtutibus et potestatibus, et de media eorum hierarchia, id est sacro principatu. Nono de principatibus et archangelis, et angelis, et ultima eorum hierarchia, id est, sacro principatu. Decimo, repetitio et congregatio boni et angelici chori [ordinis]. Undecimo, cur omnes coelestes potestates, communiter virtutes coelestes vocantur. Duodecimo, cur qui apud homines sunt hierarchi, id est, sacri principes, videlicet sacerdotes, angeli vocantur. Tertio decimo, cur a seraphim dicitur mundari Isaias. Decimo quarto, quid significat traditus angelorum numerus. Decimo quinto, quae sunt formales angelicarum virtutum imagines et ordines

quid, quod igneum est. Et quid est, quod humana specie angeli apparent? qui sunt illi oculi? quae illae nares? quae sunt illae aures? quae illa ora, qui sunt illi tactus? quae sunt illae palpebrae? quae sunt illa supercilia? quis ille auditus? qui sunt illi dentes? qui sunt illi humeri? quae sunt illa brachia et manus? quod illud os? quae sunt illa pectora? quae sunt illa dorsa? qui sunt illi pedes? quae sunt illae alae? quae est illa nuditas? quis est ille vestitus? quae est illa splendidissima vestis? quis ille sacerdotalis? quae sunt zonae? quae sunt illae virgae? quae sunt illae lanceae? quae sunt illae secures? quis est ille geometricalis funis? qui sunt illi venti? quae illae nubes? quod est illud aes? quod est illud electrum? qui sunt colores differentium lapidum? quis visus leoninus? quis visus aquilinus? quis visus vitulinus? qui sunt illi equi? quae sunt differentiae equorum coloratorum? quae sunt illa flumina? qui sunt currus? quae sunt rotae? quid est quod dictum est gaudium angelorum?

Caput X

Ad eundem etiam Timotheum alterum scripsit librum de ecclesiastico sacro principatu, distinctum per capitula, quae infra sequuntur, elegantissime mysticum sacramentum prius ponens, et sic singulas singulis capitulis mysticorum sacramentorum theorias subjungens. In quibus ostendit cuncta quae in ecclesiasticis et sacratissimis mysteriorum consecrationibus fiunt, angelico ministerio secundum convenientiam uniuscujusque ordinis, una cum ministris sancti altaris, et praecipue hierarcha, id est sacerdote, qui unus de angelis secundum fas efficitur coelitus operari: maxime in ministerio sacri sacrificii Dominicae passionis, sanctissimi principatus militiae coelestis, cum consortibus suis in proprio ordine et laudis officio semper assistunt, et in consecratione sacratissimi chrismatis, quae uniformis et uniordo est symbolis sanctissimae eucharistiae: in qua videlicet chrismatis initiatione, ordinem seraphim, benignum Jesum, qui in omnibus sanctissimus sanctificat seipsum pro nobis, et omni nos sanctificatione replet in ipso perfectos, atque ex Deo natos circumstare, et multilauda illa hymnologia, quam propheta seraphim se audisse clamare describit, eundem Dominum nostrum Jesum Christum intelligibiliter laudare obsequentibus etiam caeteris angelorum choris, et sensualiter Alleluia concinentibus, liquido manifestat: cujus libri est prima ista capitulatio, quae est ecclesiastici principatus traditio, et quae est ejus speculatio. De his, quae in baptismatis illuminatione perficiuntur. De his, quae in collatione eucharistiae perficiuntur. De his quae in chrismate perficiuntur, et in ipso consecrantur. De sacerdotalibus perfectionibus. De perfectis ordinibus, id est, monachorum et saeculo renuntiantium etiam post baptismum. De his quae in dormientibus perficiuntur.

Caput XI

Tertium quoque ipsi conscripsit tomum de divinis nominibus, quem et appellat de symbolica theologia, examussim et orthodoxe, ut sufficit, in eo disputans: primo capitulo, quae est verbi speculatio, et quae est de divinis nominibus traditio. De coadunata et discreta theologia et quae est divina coadunatio, et divina discretio, quae est orationis virtus, et de beato Hierotheo, et de reverentia et conscriptione theologica: in quo ostendit se apud sanctam civitatem penes sepulchrum Jesu, vitae principis, a Jacobo fratre Domini, et Petro apostolorum principe; nec non et a Theologo Joanne una cum praefato Hierotheo, et sancto Timotheo aliisque quam plurimis sanctis fratribus audisse disputationem, et fidei sacramentum, quomodo ab omnibus tenebatur theologis, de divinitate et humanitate Domini Salvatoris: sed et ex consequentibus, suppresso nomine, beatum Paulum his interfuisse, demonstrat. De benigno, de luce, de bono et cupiditate; et ecstasi, et de zelo, et quia malum nec est, nec de existente, neque in existentibus est. In quo capitulo beati Ignatii cupiditatem, etiam in bono accipi debere asserens, cum venerationis laude commemorat, scribentis in quodam loco sic: mea cupiditas, inquit, crucifixus est,

Dominum Jesum volens intelligi. Sed et capitula suprascripti Hierothei contra philosophos non pauca interserit. In quibus ita per strophatos syllogismos de malo disputans, constringit eos, ut in neutram partem deflectere, neque post tergum regredi, sed et nec alio seipsos possint dirigere, nisi quo ipse eos cogit impingere. De est, et de paradigmis. In quo sensum Clymis philosophi acute redarguit. De vita, et in hoc amentiam refellit Magi Simonis, et contentiosos ejus sermones a divino choro repellit. De sapientia, de mente, de verbo, de veritate, de fide. De virtute, de justitia, de salute, de redemptione, et de inaequalitate: ubi Elymam Magum (Act. XIII) ancipiti gladio percussit dicentem: Si omnipotens est Deus, quomodo dicitur quid non posse? Et Paulum calumniantem syllogistico spiculo terebrat, et cor cerebrumque ejus, id est, intellectum et sensum perfodit atque comminuit. De magno et minore, et de idipsum, et de altero, et de simili et insimili, de statu, de motu, et aequalitate: de omnipotente, de antiquo dierum, et de saeculo, et tempore: de pace, et quid vult ipsum, quod ipsum dicitur, et quae est ipsa vita et ipsa virtus, et quae sic dicuntur: De sancto sanctorum, Rege regum, Domino dominorum. De Deo deorum: De perfecto, et uno.

Caput XII

Epitoma quin etiam eidem Timotheo composuit capitulatim, de mystica Theologia per cataphasin, id est affirmationem, et per apophasin, id est negationem, atque per hypotheticos, id est, conditionales syllogismos, omnia sensibilia et intelligibilia, et quae in terra sunt, et quae in coelo, sensu transcendens, ac prout mortali possibile est atque licitum, usque ad ipsius divinitatis sacrarium penetrans. Quapropter a Graecorum sapientibus ex tunc et hodieque Dionysius *περὸ ὕψους τοῦ οὐρανοῦ*, quod Latinus sermo explicat, ala coeli, vocatur; quia illuc spiritali intelligentia et reverentissimae revelationis gratia evolans, non solum illa multimoda et magnifica et mysteria ac ministeria sanctorum spirituum, verum et sempiternae Deitatis saporem palato cordis degustans, didicit, unde haec humanae notitiae litteris eructavit. In cujus libri capitulo primo dicit intimatum sibi a beato Bartholomeo apostolo, qualiter theologiam, sanctumque Evangelium debuerit intelligere: quod et argute coepit, et brevibus, sed profundissimis verbis ejusdem apostoli, scriptis suis ea inferendo, definivit. In secundo autem capitulo tradidit quomodo oporteat coadunari, et hymnos reponere omnium causae et super omnia. In tertio vero, quae sunt kataphaticae, id est, affirmativae theologiae, et quae sunt apophaticae, id est, negativae. In quarto, quia nihil est sensibile, quod omnis sensibilis secundum supereminentiam causa. In quinto, quia nihil est intelligibile, quod omnis intelligibilis secundum supereminentiam causa.

Caput XIII

Sed et Gaio scripsit epistolam, per sententias disserentem, quomodo quadam ignorantia cognoscatur Deus, et quomodo visus sit ab his, qui eum vidisse leguntur: et quod benignifico et deifico munere aliquo modo intelligatur, et quod non solum divinitatis, sed et humanitatis Christi ministerium, et dictu arcanum maneat, et intellectu ignotum; et quomodo Jesus, qui est super omnia, hominibus est substantialiter constitutus, et quod secundum homines, de hominum substantia, substantialiter est substantiatus, sicut ostendit virgo superexcellenter pariens, et aqua instabilis, materialem et terrestrem gravitatem sustinens: et quod non divise secundum Deum tantum divina egit benignus Jesus, neque humana tantum secundum hominem: sed vir Dei factus, novam quamdam Dei virilem operationem nobis percivilitavit. Dorotheo quoque ministro direxit litteras, innotescens quod divina caligo sit lux inaccessibilis, in qua habitare Deus dicitur, et in qua sit omnis qui eum scire et videre dignus in hoc corpore fuerit; Sosipatrem autem sacerdotem brevi diplomate monuit, ne bona sua non manifestata iudicet esse neglecta, et ut careat contentione verborum.

Caput XIV

Polycarpo etiam Smyrneorum episcopo, beati videlicet Joannis apostoli discipulo, epistolam quasi apoleticam misit, innuens quod pertinaces contradictores veritatis saepius correpti aliquantum sint declinandi: simul et Graecos accusans, quod per sapientiam a Deo acceptam, non sancte divinis in divina utentes, divinum elicere tentent cultum, et per multam vanam gloriam poetarum, servitum inducere studeant creaturae potius quam Creatori. Unde et Apolophanii sophistae, cultoris scilicet solis, faciens mentionem, et sancto Polycarpo de eo suadens, acti in sole sub Ezechia miraculi recordatur, cui fidem accommodare isdem Apolophanius detrectavit; atque ut ei non possit momenti resistere, beatum Polycarpum instruit, et rememorari cum Apolophanio petit de signo tenebrarum, in Salvatoris crucifixione facto, earumdemque tenebrarum accessionem et recessionem ab occidente in orientem exstitisse mirabilem, sicut in Heliopoli civitate pariter constituti viderunt: addens et verba, quae ei tunc saepe fatus Apolophanius dixerat, uti plenius in epistola ad ipsum directa infra docebitur: quam, ob pleniorum gestarum rerum cognitionem, huic subnectere indicavimus, habentem se in haec verba: “Apolophanio concreto et conphilosopho. Nunc ad te mihi sermo dirigitur, praecordialis amor, multos tibi sollicitudinum mearum angores de te replicans, teque mihi mente, super vecordi nota tibi frivolitatis diutina pertinacia arguens, et de te fanatica illusionum phantasmata insultans, supernaturalem modificationem benignitatis Dei magnificentissime et diligentissime adorando, tibi bene resipiscenti, pars animae meae, conjubilo, tuisque te despectionibus compellabo, ut illa tibi iterato commendem, quorum pridem contempseras notionem. Frequentissime quidem et diligenter sacris dilucidavi tibi, Moysae prode, a Domino hominem de limo factum, et transgressiones ejus cataclysmo piatas. Sequenter quoque eum in amicitia sumptum, multaque in Aegypto et egressionis suae itinere pro eo, et in eo fecisse magna: atque theologos multimodos effecisse, quorum praenoscentia Deus humanatus fieri ex Virgine est dignatus. Unde mihi responsalia multoties remisisti non solum te haec esse vera funditus ignorare, verum et quis idem Moyses fuerit, pernescire; Evangeliumque Jesu Christi, Dei totius majestatis, quod meum vocabas, renuere; Paulum vero hominem mundi circuitorem, et seminiverbium, de materialibus ad immaterialia non velle suscipere; imo me refellendo, quoniam paterna religionis jura degener omittens, in sacrilega nefaria me transfuderim; hortabaris autem ea, quibus innitebar, dediscere, aut his derelictis [deletis], paterer mea mihi sufficere, et non numina divina, seu patrias leges derogarem. Ut autem lux superna paternae gloriae splendorem in tuae mentis tenebras radiare, suo proposito destinavit, penetrantibus cordis mei infudit, ut tibi memoriale piissimum recordarer, qualiter in Heliopoli pene coaeva [coaevem] mihi, ego quinque et viginti annorum fere tempus exsolvens, pariter morabamur: cum feria quodam sexta ferme hora etiam quasi sexta, luna se ei injiciente, sol est horribiliter obscuratus, quia non Deus, sed creatura Dei lucis suae occubitu lucere nequivit: questusque sum apud te, quid hinc tibi, prudentissime, videretur: ex quo prudentia tua respondit quod adeo tenaciter cordi mentis meae inhaesit, ut nulla obliteratione abradi, nulla mortis imagine valeat aboleri. Obfusi namque orbe uniformiter tenebrarum caligine tabescente, ut purgatum rediit solis diametrum, regulam Philippi Aridei [Arridei] assumpsimus; cumque reperimus quod et erat notissimum, eo tenus fagitatione ecliptica solem pati molestias non debere, et lunam ab oriente solarem fulgorem velis Aethiopicis obducentem, solere in occidua ora captare perfugia, tunc autem lucigenos thesauros caligines, quas genuerant, usque in Iliacos [Italicos] terminos, ut putavimus, proferentes recondere Occidentis, praesertim cum lunae deesset, et nec conventus tempus propinquaret, aio ad te peritiae vastae sacrarium, adhuc nescius tantae rei mysterium: Quid, inquam, speculum doctrinae Apolophani, his secretis ascribis? ad quae mihi tu inquiring omine divo, et non humani sensus sermone: Ista, o bone Dionysi, divinarum retributiones sunt rerum. Denique notatum feriae diem et annum annuntiationi, quam Paulus auribus nostris suspensis insonuit, signis acclamantibus, concordare expertus, dedi veritati manus, et falsitatis sum nexibus absolutus: quam ineffabiliter effero, tibi quoque infero, quae est et via ac vita, et verum lumen est, quod illuminat omnem hominem venientem in mundum (Joan. I), cui tu tandem, ut vere prudens, cessisti; cessisti;

nempe vitae, cum abdicasti mortem, cuique bene facies inhaerendo, cum hinc nobis arctius junctus eris. Is inest illud est, cujus me fulgore obtenebrans, eras solitus hinc inde fucis multicolis et multiplicibus, etiam intra penetralia infuliginare, et accuminatis spiculis tenebrare. Quoniam, ut fatebare, illius notitia sapida nosci, ut inhiabas, mentali palato se resultabat, et dedignans, in ventre tuae notitiae sedem sumere abnuebat. Sic, si modo cognoscentia et provida corda gerens, suscipe, ne pro his qui non sunt, est verum temutes: et pertinacior ad falsa tentatibus esto, quam ad verum est suggerentibus nostris votis exstiteras. Ita nam in Jesu esse et vita mea, laetus jam moriar, cum ipse in eo vives.”

Caput XV

Demophilum nihilominus de proprio actu horribiliter increpans, quoniam eum, qui a fide apostataverat prohibuit recipi, valde utilem scripsit epistolam, exemplis ac Scripturarum testimoniis in modum serti, de agro pleno sacrae Scripturae, cui benedixit Dominus, collecti redolentem. In qua ubique vocabulo Domini Salvatoris uti illum causa poposcerit, benignum eum appellat, quam etiam si quis intente perlegerit, non mediocriter, cujus benignitatis et misericordiae sit Jesus Dominus, quantum possibile est homini cognoscere, intuebitur, et qua fiducia post lapsum, si contigerit, ad benignum recurrere quisque debeat, pervidebit. Ministrorum etiam ecclesiasticorum ordinem et excellentiam atque auctoritatem sacerdotum, in ea plenissime satis ostendit. Cui hanc quoque, non dicam fabulam, sed rem spiritalem spiritualiter gestam subjungit. Quam hic ob utilitatem ista legentium, in quorum manus fortasse plenitudo ipsarum non perveniet litterarum, narrare censuimus. Ait enim post multa et inter alia: “Non habemus, inquit, pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris, sed ipse innocens et misericors, non erumpet neque clamabit. Mitis enim est, et propitiatio pro peccatis nostris. Quapropter non recipiemus, o Demophile, tuos zelantes impetus, etiam si decies millies resumas Phineem et Eliam, cum audierimus illa, quae placebant et displicebant benigno Jesu a discipulis ejus, qui fuere in carnis commoratione participes mansueti et benigni ipsius spiritus. Docere enim, non cruciari, oportet ignorantem, sicut et caecos non cruciamus, sed manu ducimus. Benignus namque errantem inquirat, et refugientem vocat, atque vix inventum in humeris tollit. Qui et refugientibus cupide jungitur, et non dedignatur dedignari a se rejicientibus, et sine causa provocantes se tolerat, et ipse excusat. Imo promittit mederi eos, et appropinquantibus sibi praeoccurrit et obviat, et totus totos complectens deosculatur, et non accusat aut improperat eis priora eorum; sed diligit praesentia, et diem festum agit, et convocat amicos, benignos videlicet angelos, ut sit omnium delectantium habitatio. Quicumque igitur inique agere aut benefacere incipiunt, illos spiritus benignitate aut malitia sociant, quorum voluntatem facere inchoant. Et hi quidem benignorum angelorum discipuli ac comites, ad semper existens speculum beatas suas delegant terminationes, ubi semper cum Deo erunt: quod est bonorum omnium maximum: isti autem et hic decident a divina simul et perpetua pace, et post mortem cum domesticis suis daemonibus erunt. Non ergo oportet nos multa festinatione cum Deo benigno per multam benignitatem et misericordiam fieri, et semper manere, cum eo et segregari de malis injustificantibus nos? atque post pauca: Et si vis, ait, divinam visionem sancti cujusdam viri referam tibi, quam non deridebis: vera enim dicam, Cum essem aliquando secus Cretam, hospitio me suscepit S. Carpus, vir et si aliquis alius, per multam mentis munditiam ad Dei visiones divinissimus [dignissimus]. Qui non inchoabat sanctas mysteriorum consecrationes, nisi prius ei ostenderetur de supernis propitia visio, oranti ante oblationem sanctissimi sacrificii. Conferentibus namque nobis quaedam ad invicem, retulit mihi idem, se nimis contristatum a quodam infidelium. Causa autem erat ipsius tristitiae, quoniam isdem infidelis, dum celebrarentur dies festi eorum, aberrare fecit quemdam fidelem a benigno Jesu Domino nostro. Quem consolans suasi ei opportunum esse, ut pro illis divinam clementiam peteret, et a Deo Salvatore opitulationem accipiens, infidelem quidem converteret, apostatam autem benignitate vinceret, et hortando eos converti, donec est hodie, non deficeret, sicque illos in divinam scientiam duceret. Sed is hoc patienter non sufferens,

et nescio quo modo multa quadam infestatione et amaritudine tabescens, dormitum perrexit, ex hoc male habens (vespere enim erat). Circa mediam autem noctem (solitus namque erat isto in tempore ad divinos hymnos evigilare), surrexit ex somnis, et turbatione nimia anxians, stetit ad orationem, non benedicens. Tristabatur enim et gravabatur ultra modum, dicens non esse justum ut viverent viri, qui erant sine Deo, et pervertebant vias Domini rectas. Et haec dicens postulavit Dominum, ut igne coelesti ambo simul immisericorditer amitterent vitam. Quod cum dixisset, statim est raptus in spiritu, et visum sibi fuisse dixit, vidisse se repente domum, in qua stabat, concussam, et a culmine per medium in duas partes divisam, et ita se sub dio remansisse. Quemdam etiam rogum multo igne flammantem, usque ad ipsum descendentem; coelum autem ipsum totum accensum, atque in parte Australi, Jesum benignum in throno sedentem, et astantem ei in hominum speciebus inestimabilem angelorum numerum. Haec videns desuper, et admirans Carpus, cum se inclinasset deorsum, vidit terram horribili hiatu apertam, et tenebrosum barathrum hiscens, et eosdem viros de quibus tentabatur, ante se in margine lubrico tenebrosissimi barathri, stare tremantes et miseros nimis, nondum tamen dejectos ab instabilitate lubricationis in qua vacillantes collabebantur. De deorsum vero barathri, vidit serpentes horribiles repere, et circa pedes eorum se subjicere, atque interdum illos trahere, involventes se eis, simul et cruciantes eos. Aliquando etiam dentibus trahebant, et vellebant iidem serpentes eosdem viros, qui coelesti igne consumebantur, et conabantur illos trahere in barathrum, unde ipsi exierant. Vidit quoque et esse viros quosdam in medio serpentium, cum tumultu personantes et percutientes, atque impellentes in barathrum eos qui cruciabantur. Videbatur itidem ei, quosdam alios viros accessisse ad illos; qui volebant, ut ipsi miseri in brevi cruciarentur, et satisfacerent: sed illi qui percutiebant et impellebant eos, nolebant. Cumque his, quae deorsum conspexerat, Carpus intenderet, et superna, quae prius viderat, negligeret et taedere coepisset atque cessari, quia jam rei non caderent in profunditatem voraginis, insuper immisericorditer maledixisset eis, respexit sursum, et vix se videre posse coelum denuo dixit: Sed Jesum benignum intuitus est, miserantem super peccatores qui torquebantur: et exurgentem illum de coelesti throno, ac descendentem usque ad illos, et manum benignam in tormentis positam porrexisset: moxque angelorum multitudines, qui cum eo descenderant, coacceperunt illos de utraque parte, in qua stabant, dum torquerentur, quando eis manum porrexit benignus Jesus, et eruerunt illos. Et conversus ad Carpum Jesus dixit ei: Carpe, manu in istos constituta, et non per misericordiam retracta, percute adversum me, nam paratus sum pro hominibus resalvandis iterum pati, et complaceo super his, quam super aliis hominibus qui non peccaverunt. Verumtamen vide, si sic bene tibi habetur in barathro, cum serpentibus mansiones commutare, sicut mecum ac cum benignis ac humanis angelis esse. Ista sunt, quae ego audiens, credo vera esse." Haec ad Demophilum dicta sunt.

Caput XVI

Tito vero interroganti per epistolam, quae est sapientiae domus, et quis est crater, et quae sunt escae ejus, et qui potus, luculentissime et disertissime satis respondet. Et quamvis brevis, tamen, sermo- num lepore, sensusque honorabilitate egregia, ad Joannem apostolum et evangelistam in Pathmo insula relegatum, consolatoria et prophetalis exstat ipsius epistola, qua praedixit ei, sicut ex Deo didicerat, quod adhuc de eodem exsilio rediturus, et in Asia Evangelium foret praedicaturus. Quam etiam hic ges- torum narrationi inserere dignum duximus, ita exordientem: Joanni Theologo apostolo et evangelistae, determinato et credito Pathmo insulae. Appellans sacram animam, dilectissime, est mihi hoc apud te, apud apostolos praecipuum. Ave vere dilectissime a dilecto et desiderabili, atque charissimo valdeque amantissimo. Quid mirum, si Christus verum dixit, et iniqui ejus de civitatibus persequuntur discipulos? Digna siquidem eis agunt, cum a sanctis scelerati se segregant. Verum abigentes et secernentes eos, ex visibilibus invisibilium praetendunt imaginem. Neque enim in saeculis venturis erit culpandus Deus de justis segregationibus, cum impii se ipsos fecerint secretos ab illis, et pios jam cum Deo inde videamus

effectos. Quoniam veritatis cum sint amatores, a libidine quidem recedunt rerum materialium, ac in omnibus malorum omnium liberi cupiditate, divina bonorum omnium pacem diligunt et sanctificationem, et de praesenti inchoant vitam futuram, angelice decenterque in medio hominum conversantes, cum omni animae affectione, et divina nominatione, atque benignitate, seu caeteris bonis. Quapropter non vos hoc conturbet, quasi suspicantes non pati, sed et corporis passiones tantummodo iudicare, non autem eas te credo sentire. De his vero qui inique agunt in vos, et determinant vos non recte, Evangelii solem conveniens invoco. His omissis, qui se ipsos agunt in bonum convertere, nobis vos opto adungere, et luminis participes esse. Nos autem nulla adversitas privabit a Joannis splendidissimo radio. Nunc quidem interpello memoriam, et renovationem tuae verae Theologiae, paulo post, etsi audacter, dico vos ipsos mihi coadunari. Idoneus autem omnino sum praenuntiare tibi, et discens ex Deo, et dicens: quia et Pathmo carcere dimitteris, et in Asiaticam terram reverteris, ibique ages benigni Dei imitationes, et his qui post te futuri sunt eos trades.

Caput XVII

Multa praeterea tam voluminibus, quam differentibus ad diversos epistolis, ut fluvius eloquii mystici edidit, et velut oraculum sancti Spiritus, praecipuo opere et vero ac philosophico magisterio praesagivit, ad subvertendos errores et destruendos nodos syllogismorum gentilium, atque evacuandum cultum idolorum, seu commendandam patriae coelestis beatitudinem, et aeternae vitae immortalitatem: quorum magna excellentia exiguitatem nostri sensus videtur excedere. Plura etiam scripsit, quae non est dubium nostram laetitiam latere. Paulo autem Romae, et post primam suam defensionem in Occiduis partibus, ut sibi ipse praedixerat, Christum testificante, pretiosus et facundissimus Dionysius, qui a patria Ionicus, Christiano autem agnomine, propter maximam sanctitatem vocabatur Macarius, quod interpretatur beatus, ne post discessum magistri, lupi rapaces et gregi non parcentes, Dominicas oves invaderent, quod institutor suus plantavit, abundantiam sollicitudine rigare contendit. Unde vicinas et longe positas pertransiens civitates praedicando, et ad fidem populos convertendo, fidelesque in verbo confirmando, atque oppressos variis langoribus sanando, usque Troadem secessit Evangelii gratia. Atque in iisdem partibus aliquanto tempore degit. Sed et post aliquot annos cum Pelio Lacedaemoniorum positus, Petrum et Paulum apostolorum capita Romae tentos, et Petrum ergastulo, Paulum secundo vinculis, pervulgata fama affici comperisset, Athenas rediens, subrogato sibi episcopo plebem tradidit, et per contiguas parochias verbi spargens semina, quatenus Romam perveniret, cum quibusdam officialibus, quos sibi comites sumpserat, ignaviter ministravit: sicque Achivae alumnus fortunae, et doctus architectus, Ecclesiae se Romanae amplitudini contulit et Graeciam, cui doctrina ac miraculorum memoria manet, nequaquam deseruit. Magno enim apostolorum amore, et martyrii desiderio, festinantiae itineris Romam accelerans insistebat, ut simul cum eis, si ita vellet Christus, occumberet. Sed vota ejus praevenit dispositio divina, et viri diabolici dementissima satis vesania. Nam cum impiissimus Nero, terra marique imperii sui frena laxasset, et nimiae voluptatis successu, inter caetera nequitiarum suarum cumulenta, etiam furor crudelitatis ejus dira rabie in Christi famulos ebullisset, quarto decimo imperii sui anno, antequam beatus Dionysius Romam adiret, sanctos Dei apostolos, alterum per crucis tropaeum, alterum autem gladio animadversum, felici cruore perfusus et martyrii gloria dignos transmisit ad superos, seque, vivendi faciens finem obitu nefando, ut fuerat et vita, in brevi destinavit ad inferos.

Caput XVIII

Pretiosus denique Dionysius, cum arcis Romanae moenibus sui auspice Christo praesentiam intulit, quoniam fidei necessitas, et ad suscipiendum Dei verbum, evidentis in genibus, quas

pertransierat, ostii apertio eum morosius detinuit, beatum Clementem pontificem, sanctae et summae sedis apostolicae jam apicem gubernantem invenit. A quo idem gloriosus Domini Atheniensium archiepiscopus Dionysius mox, ut se potuerunt invicem salutare, digno est cum honore susceptus, ac pro sanctitatis ac eruditionis suae reverentia seu anterioris fraternitatis conjunctione loco maximae venerationis est habitus. Cum quo etiam pro mutua colloquutione apostolicarum sanctionum, et dulcedine spiritualis dilectionis, aliquandiu familiarissime conversatus, immodici amoris uterque vinculis sese constrinxerunt. Sed cum Deus omnipotens veri Solis, Domini scilicet Jesu Christi, radio splendidissimo et orientali, id est sanctissimo Dionysio, occidentales tenebras vellet gratia sua illustrare, et murum validissimum infidelitatis qui totius Galliae et Germaniae terminos pene irremediabiliter occupaverat, provideret ariete tali destruere, tantoque peritissimae eloquentiae spiculo gentilitatem perfodi, quo ante, ut munitissima defensione erat solita gratulari, atque omnem hanc Galliam ipsius Dionysii apostolatu disponeret sublevari, quam Mercurio daemoniaca servitute constabat miserabiliter ancillari, beati Clementis cor tetigit, et ut istius modi verbis pretiosum Dionysium alloqueretur, accendit.

Caput XIX

Vides, inquit sanctus Clemens, mi frater charissime Macari Dionysi, quanta est messis Dominae sationis, et quam pauci sunt operarii, quia ergo de omnibus catholicae pietatis es sufficienter edoctus, et omni Christiana virtute ac religione admodum roboratus, perge in nomine Domini, partes aggrediens Occidentis, et ut bonus miles Christi praeliare praelia Domini Dei tui; atque sicut Dominus Jesus Christus magistro meo Petro tradidit, et ego sanctae haereditatis jure suscepi, ut in ligandi solvendique auctoritate tibi semper praesto sit divina potestas, nostris orationibus comitatus, et sanctorum apostolorum intercessionibus roboratus, in tui apostolatus sorte, apostolica nostra auctoritate, omnem suscipiens Galliam, opus fac evangelistae, ministerium tuum imple, ut Christi notitia per te ubique diffusa, a Domino in diebus retributionis merearis audire: Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui; et ne verearis multitudinem et atrocitatem gentis barbaricae, pro certo sciens quia qui plus laborat, plus mercedis accipiet. Socios quoque ei et comministros verbi plures et probatos viros adhibuit, illique dixit: Sicut fuit Dominus cum dominis et patribus et magistris nostris apostolis suis Petro et Paulo, ita sit tecum in omnibus, quocumque te verteris. Esto robustus: tu enim maximam et innumerabilem populi multitudinem introduces in veram repromissionis terram filiorum Israel. Et dans pacem omnibus, ita hanc verae fraternitatis societatem solvit abire.

Caput XX

Qui simul properantes, et circumcirca Dominum praedicantes appulerunt portui Arelatensium civitatis. Et exinde quibusdam in partes necessarias, prout ei visum fuerat, destinatis, idem Macarius Dionysius, qui sedis apostolicae privilegio, tradente sibi beato Clemente Petri apostoli successore, verbi divini semina gentibus Gallicis eroganda susceperat, beatissimi principis apostolorum et Magistri sui informatum exemplo, qui Romanae crudelitati se propter Jesu Christi nomen immerserant, quo amplius apud Gallias gentilitatis fervere cognovit errorem, illuc intrepidus et calore fidei armatus accessit, ac Lutetiam Parisiorum, Domino ducente, pervenit, doctrinaque praeclarus, miraculis coruscans, et virtutum signis, quae Atheniensium magister Paulo docente didicerat, Galliis ministravit: non veritus incredulae gentis expetere feritatem, quia virtutem suam praeteritarum poenarum recordatio roborabat, tormentis expertus multis, morte tandem assecuturum se vitam: tota nihilominus intentione desiderans, ut qui jam erat Christi nominis inter multa tormentorum flagella perfectus confessor, fieri mortis

multatione mereretur et martyr. Tunc memorata Parisiorum civitas, ut sedes regia, et conventu Gallo-
rum ac Germanorum, et nobilitate pollebat: quia erat salubris aere, jucunda flumine, fecunda terris,
arboribus nemorosa, et vineis uberrima, constipata populis, referta commerciis ac variis com meatibus,
unda fluminis circumfluente. Quae siquidem inter multimoda commoditatum genera, etiam alveo suo
magnam piscium copiam civibus ministrabat.

Caput XXI

Hunc ergo locum Dei famulus elegit expetendum. Ad quem cum primo fide armatus et confes-
sionis constantia roboratus accessisset intrepidus, quemdam Lisbium, virum honoratissimum civitatis
Parisiacae, qui ejus praedicatione in Dominum Jesum Christum crediderat, et illi fideliter adhaerebat,
allocutus est, dicens: Vir illustrissime, quia jam operante gratia Jesu Christi Domini nostri plurima
populi multitudo in credulitate et confessione sui sancti nominis, benedictione baptismatis consecratur,
et quotidie fidelium numerus augmentatur, visum est mihi secretarii tui agrum pretio a tua fraternitate
suscipere, et domum baptismatis ibi construere, et charismata divina percipere. Cui Lisbius: Gratis,
inquit, eum, pater beatissime, offero per sanctitatem tuam Domino Jesu Christo. Non, ait, beatus Diony-
sius, ita nobis in hujusmodi negotio est agendum, quia Deus et Dominus noster Jesus Christus pro nostra
salute, operante Spiritu sancto, ex beata Maria semper virgine, cum ipse fecerit mundum, in locato est
diversorio natus. Quapropter non videtur aequum, ut gratis accepto agro, praeparem domum, in qua
ei filii adoptionis per nostrum ministerium renascantur. Sed et de ejus pretio captivorum est sepultura
comparata. Propterea rationabile judicatur, ut pretio sumam locum, ubi illi, qui in commercio sanguinis
illius, morte intercedente, de captivitate diaboli et mortis perpetuae baptizati fuerint, redimantur. Com-
mutationem vero pretii tu Christi pauperibus largieris, qui te illi devotissime obtulisti.

Caput XXII

His ita expletis, ecclesiam illic, Dei se omnipotentis semper in omnibus et ubique comitante
auxilio, juxta facultatem virium suarum, utque novus adhuc advena poterat, in honorem Domini
nostri Jesu Christi, quae necdum locis illis et populis nota erat, construxit, ac officia devote Domino
servientium clericorum ex more constituit, probatasque personas honore secundi ordinis ampliavit,
incessanter restituens populos creatori, quos a devio cultu revocaverat creaturae. Cinctus ergo fide
et devotione populi, quam in constructione et reverenti basilicae frequentatione cernebat, admodum
roboratus, Deum et Dominum nostrum Jesum Christum, quem pectore purissimo noverat, et corde
ardentissimo diligebat, insinuare gentibus non cessabat; cunctisque misericordiam ejus in hoc tem-
pore, et judicium futurum proponens, paulatim sociabat Deo, quos diabolo subtrahebat, atque totis
exhortationis nisibus, et signorum prodigiis satagebat, quatenus quos abriperat mundo, dignos face-
ret coelo. Tantas enim Dominus per illum dignabatur exercere virtutes, ut rebellium corda gentilium
non minus miraculis quam praedicationibus obtineret. Et cum saepissime ab idolorum pontificibus
contra eum seditio excitaretur in populis, ita ut plebes innumerae, etiam et de vicinis regionibus cum
armis ac bellico apparatu, propter fideles, qui jam per illum in Christum crediderant, ad perdendum
eum gregatim, ubi ipsum esse audiebant, concurrerent; mox ut illum cernere poterant, tanta et ita
ineffabiliter in eo lux coelestis gratiae radiabat, ut aut omni ferocitate una cum armis deposita se illi
prosternerent: aut qui compuncti Spiritus sancti dono ad credendum non erant, pavore nimio solve-
rentur, et territi a praesentia ejus aufugerent. Miroque modo inermi viro non valebat plebs armata
resistere, sed subdebat se illi potius certatim Gallicanus cothurnus, atque Germanica cervicositas:
jugumque Christi suave sibi imponi poscebat. Ab ipsis quoque destruebantur idola, quorum sumptu

fueraut et studio fabricata: et invento salutis portu, idolorum gaudebant naufragio. Lugebat quoque portio victa diaboli, cum de ea victrix Ecclesiae legio triumphabat.

Caput XXIII

Tunc hostis antiquus videns sibi perire, quod Domino constabat assidua populorum conversione proficere, totam artificii sui machinam ad impugnanda, quae fuerant constructa, convertit. Unde partis suae auctores, deorum suorum flentes exsilia, quos ad impietatem persecutionis in eos armaverat, qui unum et verum Deum, Dominum Jesum Christum cum Patre et Spiritu sancto colendum praedica-verant et timendum, pariterque in eos, qui hanc salutis fidem devoto corde receperant; cum quod male cupierant, perficere propter fidelium multitudinem non valerent, hac calliditate suae artis instruxit, quo efficerentur compotes voti sui, ut Domitiano, qui post Neronem, perditionis filium, secundam persecu-tionem in Christianos exercuit, super virtutem et praedicationis praeconio sancti viri, quod se jam longe lateque diffuderat, intimarent: quatenus ocius deorum suorum venerationi consuleret, quae jam etiam ab ipsa hominum memoria per Dionysium, ut asserebant, quemdam praestigiatores et magum invic-tissimum, ejusque sequaces abolebatur. Quae audiens immanissimae crudelitatis bellua Domitianus, in tantam rabiem indignationis exarsit, ut ubicunque per se vel per suos satellites Christianum quempiam reperisset, aut cogere diis sacrificare incestis, aut diversis poenis indictum, gladio traderet puniendum. Sed et totum per sibi subditum orbem in cunctis civitatibus, oppidis, municipiis quoque et vicis publi-cum pependit edictum, ut administrationis infulis servientes, omnes Christi nominis amatores exponere diversitati supplicii maturarent, ne superesse posset, qui valeret acquirere, quod peribat.

Caput XXIV

Persecutionis ergo publicata sententia, iniquorum gaudens turba in omnem mundi partem bac-chando progreditur, et contra Dominicum populum pugnatura conspirat, non cunctati appetere gladio, quos Dominus suos monstraverat esse signaculo. Qua de re nulla jam pro Christo certantibus praesentis vitae indulgebatur tranquillitas, nulla sanctorum martyrum erat excusata libertas; sed cuncti, proh dolor! aut impiis jussionibus obediebant, aut quod statutum a crudelissimo caesare fuerat, perferebant. Dirigitur proinde praefectus Fescennius Sisinnius, tradita sibi electa apparitione, cum ingenti strepitu ad partes occidentalium regionum, ut sanctum senem, nominatissimumque doctrina virum, et virtutum insignibus praecipuum Macarium Dionysium, ubicunque reperire potuisset, perquirens, aut decreto principis idolis thurificare compelleret, aut tormentis laceratum immensis et poenis exquisitissimis tormentatum, inter caetera etiam secundum leges Romanas, ut pote eum, qui praestantissima nobilitate terrena floruerat, et contra senatus ac Reipublicae promulgationes, contraque imperium egerat, nudum, publice virgis caesum, securi percuteret.

Caput XXV

Itaque cum praedictus Fescennius Sisinnius suique commanipulares praeceptum principis suscepissent, pro Macarii Dionysii inquisitione Galliarum penetrant fines. Quibus adhuc procul positus, sancti viri celebre nomen innotuit. Unde amplius efferati, cursu velociori, tumentibus animis, vultibus trucissimis, Parisius adiere: ubi beatum Dionysium contra incredulos dimicantem, et praedicatione continua populi multitudinem ad fidem inveniunt exhortantem. Cum quo etiam beatum virum Rus-ticum archipresbyterum, et Eleutherium archidiaconum, quos ipse famulus Domini in suis ordinibus

consecratur, praedicationis et divini obsequii comministros, persecutorum dirus furor invenit. Hi sancti viri a beatissimi Dionysii nunquam sustinere abesse praesentia: quos divina dignatio aeterni regni jam praesciebat esse consortes, quosque ab invicem ignitae tempestatis insectatio, per martyrii certamina nullo suae calliditatis, aut severitatis astu separare praevaluit. Denique adventus praefecti Fescennii Sisinnii, cum Romanorum militum apparitione, in urbe Parisiorum, et per omnem regionem subito personatur, et a primoribus civitatum Galliarum ei occurritur imperialis jussio urgens super captura sancti pontificis Macarii Dionysii, cum omni imperio divulgatur.

Caput XXVI

Et quia Dominus Jesus Christus diu laboranti seni sanctissimo, sudores certaminum suorum decreverat proprii sanguinis fonte abluere, quo posset liberius, carnis sarcina liberatus, et super nivem dealbatus, praesentiae illius astare, et qui semetipsum holocaustum odoriferum offerebat, sacrificium laudis Jupiter immolare: ab innumerabili pene caterva daemoniorum virorum cernitur, et sanctus Domini capitur, illuditur, loris durissimis crudelissime ligatur, trahitur, et una cum sancto Rustico archipresbytero, et Eleutherio archidiacono suo, praefecti praesentiae sistitur. Quem cum nimia severitate praefectus alloquitur, dicens: Tune es ille infandissimus senex, qui diceris Dionysius Ionicus, et agnominaris Macarius, qui etiam deorum nostrorum culturam evacuas, et invictissimi principis statuta contemnis? Cui beatus Dionysius ait: Senex quidem sum corpore, sed fervore devotionis et fidei atque salutari confessione Domini et Salvatoris mei Jesu Christi, maneo semper novus, et novos illi genitos per ministerium praedicationis meae infantes, quos illi fons sacri baptismatis parturit, rationabili lacte pascere sine dolo non cesso. Sed et illius principis scita, qui vere est invictissimus, innocenti opere et mundo corde conservo. Cui praefectus: Dic ergo cujus numinis te profiteris esse cultorem, et cujus conditionis te asseris. Tunc hi tres beatissimi viri, Dionysius, Rusticus et Eleutherius, ita dono sancti Spiritus inspirati, et zelo fidei inflammati, sono unius vocis eisdemque verbis, cum non nisi unus interrogaretur, reddidere responsum, ac si unius hominis ore sermo procederet. In hoc, inquit, manifestum est nos esse verissimos Christianos, cum corde credamus, ore confiteamur, et opere pio colamus Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, unum Deum ac Dominum, ita ut in trinitate perfecta, et plenitudo sit divinitatis, et unitas potestatis. Dominum autem nostrum Jesum Christum, unam ex eadem sancta Trinitate personam, Deum ante tempora saecularia, hominem verum propter salutem hominum ex beata Maria semper virgine in fine temporum factum, passum, mortuum et sepultum, et ab inferis resuscitatum, sedere ad dexteram paternae majestatis in excelsis, super omnem principatum et potestatem coelestem, venturum ad judicandos vivos et mortuos, et saeculum per ignem, in melius immutandum, fideliter praedicamus. Tunc praefectus dixit: Non mihi jussum est de his quiddam vobiscum agere, praesertim cum te decrepitae et pessimae senectutis nimia eloquentia, et profundissimorum verborum tergiversatione, atque ultra naturam humanam in populi seductione, una cum magicis praestigiis, orbi pene Romano callere innotuerit. Ex his enim Romae satis audivimus; tantum edicito si magni principis Domitiani jussis obedire, et immortalium deorum jura venerari disponitis; sin autem, non verborum, sed verberum conflictatione vobiscum viriliter decertabo.

Caput XXVII

Cumque haec agerentur, et secum, praefectus scilicet et sancti Domini, quaerentur, quaedam inclytae familiae matrona nobilis, multo comitatu stipata, nomine Larcia supervenit, compellans praefectum, a Dionysio Ionico, agnomine Macario, virum suum Lisbium magicis artibus mente captum, et ejus transgressionibus sociatum. Qui statim quaesitus, repertus est et adductus, atque in Christi nominis

confessione, praefecto dictante sententiam mortis excipiens, transmissus est vitae perpetuae. Sancti vero Domini, tortoribus traditi, ad poenalia loca ducti sunt, et in conspectu sanctorum Rustici et Eleutherii, ut tormentorum ipsius terrore ab intentione sua resipiscerent, pretiosus campiductor eorum, et fortissimus athleta Domini Dionysius exspoliatur, et toto corpore nudus, a ternis militum ternionibus vicissim flagellatur, nec vincitur. Qui inter crepitus verberum Dei gloriam collaudare, et commilitones suos, ut ad haec se invictos praepararent, commonere: omnesque fideles, ut hinc in Dominica fide corroborarentur, non desinit praedicare, dicens: Laudem Domini loquetur os meum, et benedicat omnis caro nomen sanctum ejus: quoniam stigmata passionis Christi perferre dignus habitus sum pro confessione ejus in corpore meo: quod est gloria vestra, o viri fideles, et dilectissimi fratres. Ideoque videte, ne deficiatis in tribulationibus meis, sed magis armentur corda vestra, et ad similia propter amorem Domini nostri Jesu Christi offerre promptissime corpora vestra.

Caput XXVIII

Flagellantur etiam Rusticus et Eleutherius satis acerrime, et immenso catenarum pondere simul sancti Domini onerantur, et in ergastulum tenebrosissimi carceris retruduntur. Indequae ad praefecti auditionem reducti, in catastis extensi et flagellati, Domino gratias referebant. Tunc beatissimus et acceptabilis Domino hostia Dionysius, in oculis suorum super lectum ferreum, suppositis flammis, nudus extensus est et cantabat, dicens: Ignitum eloquium tuum, Domine, vehementer, et servus tuus dilexit illud. Propterea, Domine Jesu Christe, omnipotentis Dei Patris, virtus et sapientia, qui dixit: Cum transieris per ignem, flammae non nocebunt te: et dedisti mihi periculosiorem ignem in cupiditatibus vincere, fac et ad nominis tui gloriam hanc adustionem me superare, et sic cum ambusto toto corpore fuisset levatus, ad bestias ferocissimas, in rabiem multo jejunio excitatas, projectus subrigitur. Quos cum impetu validissimo conspexisset accurrere, contra eas faciens signum crucis, et suspiciens in coelum, ait: Tu, Domine, qui semper idem es, adesto nunc mihi, eadem potentiam exerendo, quam in lacu servo tuo Danieli misericorditer contulisti. Pervenientes autem ad eum bestiae, mansuetissime procidebant ei. Praeparantur quoque ingentia clibani incendia, et in ea vir Domini S. Dionysius, vexillo sanctae crucis armatus, projicitur, et hic, inquires, mihi non deeris, Domine Jesu Christe, ut illaesus hac etiam perpetui tormenti imaginaria concrematione egrediar: roreque tui sancti Spiritus, hos fidei meae sedes rogos, qui rhomphaeam ignitam in custodiam paradisi, cruoris tui latece, fidelibus tuis ad vitam praebens transitum, exstinxisti.

Caput XXIX

Inter haec sancti Domini Rusticus et Eleutherius flentes, et ad poenas similes voto promptissimo properantes, vincti differuntur, non dimittuntur. Cumque extincto ad orationem ejus fornacis incendio, beatus Domini pontifex Dionysius fuisset splendidior auro eductus, patibulo cruciarii stipitis, tormentalium instrumentorum confixione appenditur. Unde semper Jesum Christum verum Dominum esse cunctis spectantibus praedicans, diutius tortus nec mortuus, deponitur, et in carcere Glaucini, tres simul electi Domini, cum fidelium multitudine recluduntur. Ducebantur sane a delicto obligatis, justi in vinculis, condemnandi a damnatis, et innocentes a nocentibus exponuntur. Ubi cum post multas et pernecessarias populi, qui eum sequendo, carcerem irruperant, exhortationes, et ad absentes directa institutionum praecepta, Dominica missarum solemnia, ut confirmarentur participatione corporis et sanguinis Domini fideles, velut jam in coelis positus celebraret: hora, qua frangebatur panis sanctus, quo ipse et populus communicare debebant, resplenduit hujus modi lux de coelo super eum et omnes qui ibi aderant, qualem nemo eorum antea viderat: in qua veniens apparuit ei Dominus Jesus Christus,

etiam cunctis videntibus, quibus est datum videre, cum multitudine angelorum: et accipiens panem sanctum, dedit illi, dicens: Accipe hoc, chare meus, quod mox complebo tibi una cum Patre meo: quoniam mecum est maxima merces tua, et his qui audierint te, salus in regno meo. Nunc facies fortiter, et memoria tua erit in laude, Dilectio autem et benignitas, quam habes semper, pro quibuscunque petierit, impetrabit. Hujus vero terribilis et admirandi spectaculi mysterio, quanquam adhuc pagana curiositate, tamen miraculorum sollicita, praedicta Larcia intererat.

Caput XXX

His quoque explicitis, adsunt carnifices, qui Christi famulos de squalore carceris educentes, praefecti obtutibus iterum praesentarunt. Quibus praefectus ait: Si prudenti consilio tandem ad vitam tenditis, immolate diis, et vivite: si vero mori eligitis, mortuorum quos seduxistis, cadavera infeliciter inhumata, et tormentorum adhuc signa servantia, euntes cernite, et si non respueritis, infelicitatem eorum infelicitate excedite, et infeliciter, ut desideratis, obite. Ad hanc vocem Christi martyres, Dionysius, Rusticus et Eleutherius, in agonia pari confessione fidei et virtutis constantia roborati, post nimia tormenta gloriosum complere martyrium elegerunt. Et iudicis abstracti conspectibus, ac funeribus sibi sanctorum ostensis, divina justa et occulta laudavere iudicia, qui sic eos in praesenti humiliare disponit, quos in coelesti regno tam gloriose exaltari ante omne tempus decrevit. Deinde terrore subjuncto, multisque injuriis et non ante perlatis suppliciis macerati, Christi se famulos magna confessionis voce pronuntiant: lacerabaturque praecipue sanctus Dei sacerdos humana rabie, cui servivit et bestia: qui praecurrebat ad tormenta, ne tarde iret ad gloriam. Provocabat in se poenam, ut major esset victoria. Confligebant inter se, illinc carnifices, hinc palmata vox martyr. Ambiebat supplicia, ut tormento crescente, cresceret et corona. Quapropter iterum, velut ab initio, virgis in conspectu omnes sancti martyres nudi caesi, et suis vestibus reinduti, e regione idoli Mercurii, ad locum constitutum educti, ad decollationem sunt genua flectere jussi.

Caput XXXI

Tunc beatus antistes Domini Dionysius manus expandens, et oculos ad coelos erigens, ait: Deus, Deus meus, qui creasti me, et gratia tua in vitam hanc induxisti me, qui aeterna sapientia tua docuisti me, et consilia secretorum tuorum non abscondisti a me: sed semper in misericordia et miserationibus multis consolatus es me, et fuisti mecum in omnibus, ad quaecunque perrexi; tibi gratias ago pro cunctis quae fecisti et ostendisti mihi, atque dignatus es operari per me. Maxime quia nunc humilitatem meam visitasti per te, et vocasti senectutem meam, tuo desiderio fatigatam, ad te: sciens quia jam ex multo tempore largius concupivi videre te; nunc jam, Domine, per coronam martyrii cum fratribus meis servis tuis suscipe me: tuosque tuae custodiae commendo, quos ministerio nostro, et tibi tuo sanguine acquisisti: cunctosque etiam, qui te, per nos in nomine tuo petierint, ut pollicitus es, clementer exaudi: quoniam tuum est regnum et potestas cum Patre et sancto Spiritu ante omnia, et in omnia saecula saeculorum. Cumque beatus Rusticus et Eleutherius, cunctique fideles, et multi etiam paganorum, qui eum lamentantes prosequerantur, respondissent, amen: positos genibus, et protensis cervicibus, uno eodemque momento, hebetatis, secundum praeceptum principis, securibus decollati sunt: atque in hac fidei constantia permanentes, reddentes terrae corpora, beatas coelo animas intulere. Talique ad Dominum meruere professione migrare, ut amputatis capitibus adhuc putaretur lingua palpitans Jesum Christum Dominum confiteri. Quoniam unde mentibus inerat amor, licet praecisis capitibus, quod ore jam sumpserat, sermonibus aestuabat ardor. Vere beata nimium et Deo nostro grata societas, inter quos

nec primus alter potuit esse, nec tertius: sed Trinitatem confitentes, trino meruere decorari martyrio, quatenus fide pares, gloria coronaret aequalis.

Caput XXXII

Tantaque multitudo fidelium, quae per eum crediderat, eadem die cum illo, et in circuitu civitatis pro Christi nomine caesa et diversissimis ac antea inauditis suppliciis est affecta, ut Parisiis videretur impletum quod de Hierusalem prophético vaticinio fuerat peroratum: posuerunt mortalia servorum tuorum in circuitu ejus, et non erat qui sepeliret. Namque ad declaranda sancti martyris et Galliarum primi sacerdotis merita gloriosa, ut ubi saluifer primo coeperat fructus oriri, eo amplius gloriae ipsius pateret triumphus, maximus cunctos honor assistentes invasit, ac lux ineffabilis cunctis resplenduit; et beatissimi Dionysii se cadaver erexit, sanctaque manu caput a corpore dolabra lictoris truncatum, angelico ductu gressum regente, et luce coelesti circumfulgente, pendulis coepit brachiis vectitare. Et facta est comes multitudo coelestis exercitus exanimi ejus corpori caput proprium, ab ipso monte, ubi fuerat decollatus, per duo fere millia deportanti usque ad locum, in quo nunc Dei dispositione et sua electione requiescit humatum, sine cessatione hymnis dulcisonis Deum laudans. Sed et coelos potentia divinorum spirituum innumerabilia agmina sunt audita, canore inestimabilis suavitatis modulantia: Gloria tibi, Domine, adjuncto frequentius, Alleluia. Nam prout discerni potuit tantus auditus, velut alternatim chori angelici, haec et alia, quorum intellectus non potuit percipi, concinebant. Quod videntes et audientes innumeri populi, et multi etiam persecutorum, in Dominum crediderunt. Non credentes autem, nimio terrore percussi, quique in suas partes fugerunt.

Caput XXXIII

Competens profecto erat divinae dignationi mirificatum sanctum suum in coelis taliter demonstrare in terris, qui ad ferocissimos populos inclytus nuntius et confessor ipsius pretiosus, succensus igne divini amoris, constanter sustinuit supplicia passionis, et per immanem tormentorum pervenit ad societatem angelorum. Nempe novum, prius et inauditum, miraculum, exanime corpus viventis currere more, et hominem jam mortuum recto gressu incedere. Sed quanquam sit mirum, non est tamen difficile, praeciso capite, sanctissimi viri corpus angelico ministerio in modum viventis ambulare, cum idem Deus sua omnipotentia efflato spiritu, cadaver ejus facile propter fidei suae commendationem, quam idem suus fidelis servus praedicaverat facile ut iret, potuit regere, qui idipsum corpus de pulvere terrae compingens, spiritum, quo vegetaretur, dignatus est inspirare: idemque redactum in cinerem dignabitur reparare, et qua vixerat anima, vividum perenniter reddere. Quod stupendum miraculum, cum superius fata Larcia conspexisset, prosiluit in infidelium turbas, et vociferata est se esse Christi gratia christianam. Quae mox capta, et in Christi Domini nostri confessione, sanguinis sui fonte ab immunditia idolorum occubuit baptizata in remissionem peccatorum. Cujus filius Visbius, quem ex praescripto Lisbio viro suo susceperat, Romam ductus, Domitiano evespillatoper tres Caesares militavit, et sub sancto Masso episcopo, qui tertius a beato Dionysio Parisiorum rexit Ecclesiam reversus, omnibus quae sunt mundi relictis, baptizatus, et religiosorum Christique pauperum numero est sociatus. Caeterum metuentes persecutores et gentilium phalanges, ne conversi populi fidelissima probataque devotio, sanctorum corpora Rustici et Eleutherii, quae in monte, ubi ipsi una cum beato Dionysio fuerunt martyrisati, jacebant, profutura sibi ad patrociniū colligerent, et tumularent, initio consilio, eligunt terris Sequanae profundisque gurgitibus martyrum corpora perdenda committere. Quae imposita navibus, ad provisum gurgitem ministros jubent demergenda perferre; sed Deus omnipotens praescius futurorum, qui mutat tempus, et quod praedestinavit non mutat consilium:

qui malum Holophernis conceptum prudentia benevolentis feminae immutavit, iniquorum consilia suae dispositionis arti, industria qua voluit, servire coegit.

Caput XXXIV

Nam nobilis quaedam mater familias, Catulla nomine, quae licet paganorum adhuc erroribus necessitate potius quam voluntate, teneretur addicta, converti tamen ad fidem Christi, per exempla martyrum, atque ad baptismi gratiam pervenire se desiderare, et mente demonstrabat et opere, Dei misericordia inspirata, mactae virtutis consilium appetivit, atque ad convivium venire postulat sanctorum corporum perditores. Et dum eis copiam oblatae humanitatis expendit, a memoria eorum quae susceperant agenda, discutit, fidelibusque suis et familiaris voti consciis secreta ordinatione committit, ut subtracto furto pretiosa corpora beatorum diligens labore occultare provisio. Qui dominae voluntate et jussione comperta, festinanter, quod eis praeceptum fuerat exsequuntur, furtumque laudabile, quod nemini damnum intulit, et omnibus pie credentibus lucrum maximum contulit, sexto a memorata urbe lapide, in sulcis autumnalibus, quos tunc seminibus jacendis, praescripta matrona in abundantia parabat arantium, speciem agricolantium praetendentes, velut quiddam ruralis operis laborantes abscondunt: locum etiam certo notamine assignare procurant. Ex quo eadem Dei futura plenius femina, ac sibi collegae Christiani, inter nocturna secreta silentia, praescripta martyrum corpora tollentes, beati Dionysii corpori conjunxerunt, et veneratione, qua inter persecutorum rabiem poterant, devotissime frequentabant. Facta deinceps satiatione, nec suum seges negavit obsequium, quae tali est fecundata pinguedine, atque sic se in eam beneficium ubertatis effudit, ut centuplicatos fructus devotissima cultrix acquireret, et patria mereretur salutem.

Caput XXXV

Praedicata itaque mater familias, cum primum vidit persecutionis tepuisse fervorem, locum tantorum martyrum ossa servantem, qua oportuit honorificentia una cum sanctis Domini sacerdotibus et fidelium turbis reverentissime satis aggreditur, et incomparabilem thesaurum, quem diu sibi et posteris profuturum servavit, omnibus patenter eadem sacratissima die innotuit, qua beatus Dionysius cum sociis suis triumphans agonem explevit, et coronam victoriae accipere de manu Domini meruit, atque testis Jesu Domini pretiosus sidereum senatum possedit, ipsumque locum eminentis mausolei aedificatione signavit. Sanctorum quoque corporibus digna veneratione sepultis, eorum vestimenta, tunica videlicet, cilicium, et caligae Dionysii pretiosi, et casula sancti Rustici, archipresbyteri, atque dalmatica beati Eleutherii archidiaconi, exceptis portionibus quae pro reliquiis electorum Domini, a fidelium devotione sumptae sunt, usque hodie debiti cultus reverentia conservantur, quorum meritis et precibus, eadem venerabilis femina, in nomine sanctae Trinitatis ex aqua et Spiritu sancto renata, cuncta, quae habere potuit, Domino Jesu Christo Salvatori nostro, atque ipsis martyribus tradidit, et sacras excubias apud eorum corpora, quandiu supervixerat, celebrans, in bona confessione ac conversatione, ad Christi et sanctorum martyrum gloriam, ipsis intercedentibus migrare promeruit.

Caput XXXVI

Processu vero temporis, multiplicata fidelium numerositate, Christiani et beati Dionysii patroni devotissimi, basilicam super pretiosorum martyrum corpora, magno sumptu, cultuque eximio

construxerunt: ubi quotidie, operante Domino nostro Jesu Christo, merita eorum virtutum probantur monstrari frequentia. Quorum miraculorum insignia, non solum sermo non praevaleret enarrare; verum nec ipsis queunt humanis mentibus comprehendi. Unde nec dignitas honoris et magnificentiae eorum hominis cogitatu potest attingi. Experiuntur tamen infirmi ac quibuscumque anxietatibus afflicti, in eodem loco et ubicunque Domini clementiam per eorundem martyrum merita invocantes, quantum Dei famulos conveniat honorari, quorum interventu recipit caecitas visum, debilitas gressum et obstrictae aurium januae recipere merentur auditum. Sed nec illud silendum est, quod immundorum spirituum infestatione vexati, dum ad memoratorum Christi testium tumulos examinandi virtute divina ducuntur, sanctorum ipsorum coguntur imperio, quo quisque martyrum sit positus loco, designatis nominibus indicare. Quorum memoranda et gloriosissima passio e regione urbis Parisiorum in colle qui antea mons Mercurii, quoniam inibi idolum ipsius principaliter colebatur a Gallis, nunc vero mons Martyrum vocatur, sanctorum Domini gratia, qui ibidem triumphale martyrium perpetrarunt, celebrata est VII Idus Octobris, anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi nonagesimo sexto, a passione autem sexagesimo quarto: aetatis vero beatissimi Dionysii circiter nonagesimo, imperii quoque Domitiani crudelissimi Caesaris decimo sexto ingruente. Quem ultio divina, ut et Neronem, cujus hic portio fuerat, post necem apostolorum, sine ulla est procrastinatione secuta, qua percussus, vitam cum tyrannico principatu miserabiliter, ut par erat, amisit: regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria, virtus et imperium cum Patre, in unitate Spiritus sancti ab aeterno, et nunc et per omnia saecula saeculorum. Amen.